Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԿՈՆԵԱԿ „ԱՐԳՕ" ԸՆԿ.

կ. 330. 10—5

ՄԻԱՅՆ,
շնորհիւ ծխախոտի կատարելագործված մեխանիկական մշակման եւ ուշադիր դասաւորման,
կարելի է դարձել տալ յատկութեամբ այնպիսի բարձր պապիրոս, ինչպիսին է
1882 ր. 1896 ր.
„ԿԱԼԻԱՆԸ"
10 ՀԱՏԸ 6 ԿՈՊ.
Ա. Ն. ԲՕՂԴԱՆՕՎ եւ Կ^ՈՄՊ. ԸՆԿ.
Մեր պապիրոսների անհաւլի չափով ունեցած աջողութիւնը առաջացրել է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐ։
ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ!
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՍՏԵՓԱՆ ՆԻԿԻՏԻՉ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԷԲՈՒՏՕՎՍԿԱՅԱ, 37.
(մ. 5) առ. 345. 2—2

Յօգուտ Մանգլիսի ամառային գաղութի, որ կազմված է Թիֆլիսի իգական հինգ գիմնազիաների Թոսլակազմ և աղքատ աշակերտուհիների համար, ուրբաթ, մայիսի 6-ին
ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ
ԲԱԶՄԱԿՈՂՄԱՆԻ ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ
«ՍՊՕՐՏ» այգում. Միխայլովսկի պրօսպ.։ Զբօսանքի սկիզբը առաւ. ժամը 11-ին։ Ծրագիր.—Էժանագին բազար, երկու երաժշտախումբ, հրավառութիւն, պտի-ժվօ, ծաղիկներ, չինական բիլլիարդ, տոմբոլա, բուֆէտ, օդապարիկներ։ Առ. ժամը 11-ից մինչև ցեր. ժ. 3½-ը մանկահասակ երեխաների համար. ժամը 4—8½-ը աշ.-աշակերտուհիների համար. ժամը 9—12-ը մեծերի համար։ Մուտքի վճարը՝ մեծերի համար 30 կ., երեխաների և աշակերտ-աշակերտուհիների համար 20 կ.։
3—2 463 (ա.օ.) Զբօսանքի կարգադրիչ՝ Զ. ԲՈՒԴՈՒԼՖ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ.
Այսօր, հինգշաբթի, մայիսի 5-ին
Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը
Մասնակցութեամբ տ. տ. ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ, ԵԱԲԱԼԵԱՆ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ և պ. ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ—յայտնի
Պարիզի աղքատներ
Դրամա 5 գ. և 7 պատկ., թ. ֆրանսերէնից
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։
Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կոպ.։
Ռեժիսոր՝ Պ. ԱՐԱՔՍԵԱՆ
Հերթ. կարգադրիչներ՝ պ. պ. Ստամբոլցեան, Գրիգորեան և Նազարէթեան
ԱԶԴ.—Պատրաստվում է «Երկրորդ երիտասարդութիւն»։ 466. 1—1

ДЕШЕВО
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
(կ.ե.հ.) առ. 283. 50—16

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՄԻ ՀԱՇՒԱՊԱՀ
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ պաշտօնավարելու համար։
Ռոճիկ 1200 ռուբլի։
առ. (օ. մ.) 3—2

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների
Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամէն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կօչուբէևսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւնը։
(ե. հ. կ.) առ. 243. 100—15

Մայիսի վերջին լոյս կը տեսնեն
„ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ"
ԼԷՎ ՏՕԼՍՏՕՅԻ
Թարգմ. Տիգրան Յովհաննիսեանի
Երկրորդ (ուղղված) հրատարակութիւն
Գինը՝ ճանապարհածախսով՝ 1 ռ. 50 կ., առանց ճանապարհածախսի՝ 1 ռ. 25 կ., իսկ մինչև մայիսի 20-ը բաժանորդագրվողների համար 1 ռ. (ճանապարհածախսով)։
„ԱՌԱՆՑ ԴԱՒԱՆԱՆՔԻ"
Հ. ՍԵՆԿԵՎԻՉԻ
Թարգմ. (լեհերէնից) Տ. Յովհաննիսեանի
Երկրորդ (ուղղված) հրատարակութիւն
Գինը՝ ճանապարհածախսով՝ 1 ռ. 50 կ., առանց ճանապարհածախսի՝ 1 ռ. 25 կ., իսկ մինչև մայիսի 20-ը բաժանորդագրվողների համար 1 ռ. (ճանապարհածախսով)։
Դիմել թարգմանչին. Тифлисъ, улица Паскевича, 1. Присяжному повѣренному Тиграну Нерсесовичу Іоаннисянцу. Արտասահմանից՝ Tiflis (Russie), rue Paskevitch, 1, Tigran Ioannissian (avocat).
(հ. կ.) (առ) 299. 4—1

ՎԵՐԱՌՈՂՋԱՑՈՂՆԵՐԻՆ
նպաստում է
ԲԱՌՒԷՐԻ
ՍԱՆԱՏՕԳԷՆԸ
Իսկականը միայն կարմիր Երանգէրօլով։
(B. 30367) 360. 1—1

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Կիրակի, մայիսի 8-ին
Ա. Մ. ԱՍՏԱԽՕՎԱՆ կը կարդայ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
հետևեալ թեմայով.
Бюрнштернъ-Бьорнзонъ
Որպէս բանաստեղծ՝ ճշմարտութեան և երկրային մաքուր ուրախութեան քարոզիչ։
Դասախօսութեան սկիզբը երեկ. ժ. 8½-ին։
Տոմսակները 35 կ.—1 ռ. 60 կ. արժող՝ վաճառվում են Սուզանաճեանի խանութում. դասախօսութեան օրը կը վաճառվեն Երաժշտական Դպրոցում։
Դասախօսութիւնից ստացված դրամական արդիւնքը կը յատկացվի ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԿԱՅՍ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՄԵՐԿՐԱՑԻՈՒԹԵԱՆ։
(հ. կ.) առ. 468. 2—1

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՎԱԾ

«Մշակի» երէկվայ համարից մեր ընթերցողները տեղեկացան, որ կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանի կարգադրութեամբ Թիֆլիսի պատուիրակային ընտրութիւնները յետաձգված են մինչև հոկտեմբեր ամիսը։

Դա շատ նպատակայարմար և խելացի կարգադրութիւն է, իբրև արդիւնք այն դիմումի, որ արել էին Թիֆլիսի ընտրողների զանազան ներկայացուցիչները, և այն կարծիքների, որ յայտնել էր հայ մամուլը։

Ընտրողները ներկայումս ամենևին չէին կարող գիտակցօրէն վերաբերվել ընտրութեան գործին և եթէ գնային եկեղեցիները, պէտք է գործ ունենային մի անորոշութեան հետ։

Իսկ այժմ մինչև աշուն բաւական ժամանակ կայ դիտելու և քննելու հրապարակի վրա եղող թեկնածուներին և կանգ առնելու այս, կամ այն անուան վրա վերջնականապէս։

Չէ կարելի, անշուշտ, երաշխաւորել, որ աշնան ընտրութիւնների ժամանակ անպատճառ որոշված կը լինեն արդէն թեկնածուները և քուէները, բայց անկասկած է, որ պարզված կը լինեն տրամադրութիւնները և համախմբումները, մշակված կը լինեն պայմանաւորումները ընդհանուր ընտրելիներ ունենալու համար։

Կաթողիկոսական ընտրութիւնների խնդիրը կապված է թէ կաթողիկոսացուների անձնական անհատական բարեմասնութիւնների հետ և թէ այն ծրագիրների իրագործութեան հետ, որոնք հանդէս են բերվում այս ու այն հոսանքի գործողների կողմից։

Ընտրողները ցանկանում են, որ կաթողիկոսը լինի ինքնուրոյն, կամքի տէր և եռանդուն գործող, բայց միևնոյն ժամանակ ժողովրդական կարիքները և շահերը լաւ ըմբռնող, հանրային գործակցութիւնը իրապէս գնահատող և ժողովրդի օրինական կանոնաւոր աջակցութիւնը գործադրող հեղինակաւոր մի անձնաւորութիւն։

Հրապարակում տրվում են թեկնածուների անուններ կաթողիկոսական գահակալութեան համար։ Մենք գիտենք բոլորս նրանց անունները։ Գիտենք նրանց դրական և բացասական կողմերը։

Կաթողիկոսութեան համար մենք չենք պահանջում, որ թեկնածուներ լինեն մեծ գիտական, փիլիսոփայական և հասարակագիտական պատրաստութեամբ անձեր։ Ոչ։ Այդպիսի անպայման պահանջներ ոչ ոք չէ անում։ Բայց բոլորն էլ ցանկանում են, որ թեկնածուն լինի վարչական գործերին հմուտ, կարգ սիրող, շիտակ, ինքնուրոյն, կամքի տէր, վստահելի մի անձնաւորութիւն։

Եւ, անկասկած, ցաւալի է, որ այդպիսի պահանջներին համապատասխան անձերը դարձել են հազուագիւտ երևոյթներ, որոնց ստիպված ենք որոնել տարիներով։

Սպասենք մինչև աշուն էլ, նորից աչքի անցկացնենք եղած թեկնածուներին, հետամուտ լինենք նորերին ցուցակի մէջ մտցնելու։

Անշուշտ, աւելի լաւ կը լինէր, որ մենք հնարաւորութիւն ունենայինք վճռել մեր առաջ դրված խնդիրը անմիջական ձայնատուութեամբ, առանց պայմանաւորումների և զիջումների։

Իսկ եթէ մեր իրականութիւնը պէտք է ստիպի մեզ պայմանաւորումների անհրաժեշտութեանը դիմել, գոնէ մենք հեռու լինենք էական շեղումներից և թիւրիմացութիւն առաջացնող քայլերից։

Ա. Քալանթար

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹԱԳԱԺԱՌԱՆԳԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
3 մայիսի

Բերլին.—Առ. ժամը 8-ին կրօնպրինցը մեկնեց Պօզնան, որտեղից կը գնայ Պետերբուրգ։ Կրօնպրինցուհին մեկնեց ամուսնու ետևից ժամը 9½-ին։ Կրօնպրինցի շքախմբի մէջ են հօֆմարշալ կոմս Բիսմարկ-Բօգէնը, գեներալ ադիւտանտ Շէնկը, անձնական ադիւտանտներ կոմս Սօլմսը, Վիլդէնֆէլսը, Ֆօն-Պլանիցը. կրօնպրինցուհու շքախմբի մէջ են՝ օբէր-հօֆմէյսթէրինա Ֆօն-Ալվէնս-Լէբէն, կոմսուհի Գրօտտէ, կամէր-ինկէր Ֆօն-Բէր։

Պօզնան.—Կրօնպրինցը կնոջ հետ մեկնեց Պետերբուրգ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
3 մայիսի

Մուկդէն.—Նոր փոխարքան զեկուցագիր ներկայացրեց գահին՝ զրկելու Ցիցիկարի և Գիրինի նահանգապետներին անմիջապէս բարձրագոյն անունով զեկուցագրեր ներկայացնելու իրաւունքից, պնդելով որ նահանգապետների բոլոր զեկուցագրերն անցնելու են բացառապէս գեներալ-նահանգապետի ձեռքով։ Երկու նահանգապետներն էլ յայտնեցին կառավարութեան, որ Պէկինի հետ անմիջական յարաբերութիւն ունենալու իրաւունքը նրանցից խլելու դէպքում նրանք հրաժարական կը տան։ Սպասվում է նահանգապետների փոփոխութիւն։

Պրինց խնամակալը 40,000 լան նուիրեց Գիրինի հրկիզեալների օգտին։

Տօկիօ—«Խօջի-Շիմբունը» և «Մայնիչի-Շիմբունը» խորհուրդ են տալիս Եապօնիային և Ռուսաստանին՝ գործել միասին, արտասահմանեան ազդեցութեան դէմ մանջուրական գործերի համար փոխառութիւններ կնքելով։

Լեանլիւտեանի՝ արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնից հրաժարվելու մէջ մամուլը տեսնում է չինական նոր կաբինէտի պարտութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
3 մայիսի

Պետերբուրգ։—Պետական խորհրդի դռնփակ նիստում ընդունվեցին արտաքին գործերի և ծովային մինիստրութիւնների երկու օրինագծերը։

Հռոմ.—Կայարանում սրտագին ճառ բարով ասելով թագաւորական զոյգին, Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլօվնան և Բորիս Վլադիմիրօվիչը մեկնեցին Ֆլօրենցիա։

Ֆլօրէնցիա.—Եկան Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլօվնան և Բորիս Վլադիմիրօվիչը։

Լօնդօն.—Համայնքների պալատը 362 ձայնով ընդդէմ 241-ի երրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց պարլամենտական բիլլը։

Միտչել-Տօմսօնը հարցրեց Գրէյին, թէ ստացվել է, արդեօք, պաշտօնական հաղորդագրութիւն այն մասին, որ 12 մղոն ծովափեայ շրջանում ձուկ որսալու արգելքի օրինագիծը անցել է Դումայի մասնաժողովով, որը ընդունել է օտարազգիներին ձուկ որսալու արգելքի սկզբունքը, և մտադիր է, արդեօք, կառավարութիւնը առաջադրութիւն անել Ռուսաստանին։ Գրէյը պատասխանեց. «Ես տեղեկութիւն ստացայ, որ Դումայի մասնաժողովը խօսել է յօգուտ օրինագծի։ Այդ առիթով առաջադրութիւն արդէն արված է Ռուսաստանին այն մտքով, որ երեք մղոն տարածութիւնը չէ կարող փոխվել առանց առանձին միջազգային համաձայնութեան»։

Լօնդօն.—Գերմանական կայսրի ներկայութեամբ բացվեց Վիկտօրիա թագուհու արձանը։

Պարիզ.—Մեխէզիայից հաղորդում են որ զեմուրները և բենիխասէնները փորձեցին լոյս մայիսի 1-ի գիշերը ներս մտնել Բրիւլարի և Գօտրօյի բանակը։ Ցարձակումը յետ մղվեց։ Յարձակվողները կորցին մի քանի մարդ սպանված, ֆրանսիացիները՝ մի մարդու։

«Տանը» մատնանշում է, որ Ֆրանսիայի գործողութիւնները Մարօկկօյում արտասահմանեան պետութիւնների կողմից ոչ մի առարկութիւն և անհանգստութիւն չը յարուցին. «Россія»-ի յօդուածը արտայայտում է սոսկ Ռուսաստանի համակրութիւնը դէպի Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնը և ճնշում չէ պարունակում Գերմանիայի ու Աւստրիայի վերաբերութեամբ, որին կարիք չէ զգացվում. գերմանական մամուլի դժգոհութիւնը անհիմն է, որովհետև այդ յօդուածի մէջ չը կայ ցանկութիւն Ռուսաստանի կողմից՝ խառնել մարօկկեան հարցը պարսկական հարցի հետ։

Բէլգրադ.—Սկուպշչինան 62 ձայնով ընդդէմ 58-ի ընդունեց այն օրէնքը, որ արգելում է պաշտօնեաներին, բացի դատաւորներից և ժողովրդական ուսուցիչներից, մասնակցել ընտրողական պայքարին։

Բէլգրադ.—Ֆօրգաչը մեկնեց իր նոր պաշտօնատեղին։

Սօֆիա.—Կապիտան Գէօրգիևի սպանութիւնը Թիւրքաց սահմանագլխում՝ առաջ բերեց մեծ գրգռում։ Լրագիրները խիստ յօդուածներ են տպել ընդդէմ Թիւրքիայի։ Յուզմունքը աւելի ուժեղ է նրա համար, որ, Թիւրքիայի հետ կապված պայմանագրի համաձայն, մայիսի 1-ից երկու կողմերի սահմանապահ զօրքերին արգելված է հրացանաձգութիւն ունենալ միմեանց հետ թիւրիմացութիւնների ժամանակ, ինչ տեսակ էլ

որ նրանք լինեն։ Կառավարութիւնը Բ. Դռնից պահանջեց լիակատար բաւաբարութիւն և անյապաղ պատիժ յանցաւորներին։

Բերլին.—«Կեօլն.-Ցայտ.» «Զրպարտութիւններ» յօդուածով բուռն կերպով բողոքում է պաշտօնական «Վինէր-Մօնտագս-Ցայտունգի» ենթադրութիւնների դէմ։ Դրանց մէջ լրագիրը զէնք է տեսնում Գերմանիայի և եռապետեան դաշնակցութեան թշնամիների համար։ «Ֆրանկֆիւրտէր Ցայտունգին» հեռագրում են Վիէննայից. «Գերմանիայի հասարակական կարծիքը պէտք է պատրաստ լինի, որպէսզի Ունգարիան իրան չը կապէ Գերմանիայի բացառիկ պրէստիժի քաղաքականութեամբ»։

Նիւ-Եօրկ.—Էլպազօյից հաղորդում են, որ մեքսիկական կառավարութեան լիազօրին յանձնարարված է վերսկսել խաղաղ բանակցութիւնները։

Մեքսիկա.—Ապստամբները գրաւեցին հարուստ հանքարդիւնաբերութեան շրջանի կենտրոն Հէտարօդ Պաչօվը։ Նահանգապետը փախաւ։ Քաղաքի հեռախօսի պաշտօնեայ օրիորդը հաղորդում է մայրաքաղաք, որ ապստամբները ուժանակով պայթեցրին կառավարական շինութիւնները, ազատեցին բանտարկեալներին, կողոպտեցին երկու բանկ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՔԻՒՐԴՍՏԱՆՈՒՄ

Մենք ստացանք Թաւրիզից մեր սեփական թղթակցից հետևեալը, որը Միանդուաբ քաղաքից, ապրիլի 25-ից, հեռագրված է Թաւրիզի մեր թղթակցին.

Շահզադէ Սալար-ուդ-Դովլէն, որ Մամադ-Ալի շահի եղբայրն է, Ս.-Բուլաղից Սուլդուզի վրայով գնացել էր Ցաւֆէ։ Այստեղ մի քանի օր թիւրք կառավարութեան ներկայացուցիչների մօտ մնալուց յետոյ՝ վերադարձել է Ջօմալան գիւղը (Սուլդուզի սահմանում)։ Այնտեղից Քիւրդստանի Մուքրի կալուածատէր խաներին նամակներով կարգադրել և գրել է, որ ամենքը շուտով իրանց ձիաւորները պատրաստելով սպասեն իր գալստեան։ Ինքը թիւրք-պարսկական սահմաններում գտնվող քիւրդ աշխարհների հետ գալու է Սօվուջ-Բուլաղ։ «Երբ այդտեղ հասնեմ,—յայտնում է նա,—առանց ուշանալու ինձ միանալով՝ պէտք է գնանք Սանանդուջ, ուր աներս՝ Հուսէյին Ղուլի խան Սրուկադարէն՝ իր շրջանի պարսկահպատակ աշիրէթ ցեղապետների հետ համաձայնութիւն է կայացրել, որ մեզ հետ պէտք է միանան Թէհրան գնալու համար»։ Այս գրութեան վրա՝ քիւրդ կալուածատէրերն իրանց երկրագործական աշխատանքները թողնելով և իրար մօտ ժողովվելով խորհրդակցութիւններից յետոյ զբաղված են իրանց ձիաւորները պատրաստելով։ Մաջիդ խանի ժառանգներն իրանց պատրաստականութիւնն են յայտնել՝ Սալար-ուդ-Դովլէին օգնութեան գնալ հազար հոգով։ Սալար-ուդ-Դովլէն այն կողմերում պտտվում է քիւրդական տարազով իր երկու քիւրդ հաւատարիմ ծառաների և չորս հոգի ղաթրուվարի (թիւրք ձիաւոր) հետ։ Թիւրքահպատակ Ջաֆ, համիդիէ և այլ աշխարհները գտնվում են Սալար-ուդ-Դովլէի տրամադրութեան տակ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ԼՈՅՍ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Մայիսի 1-ին Կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութեան դահլիճում կայացաւ «Լոյս» ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Նախագահի առաջարկութեամբ վարչութեան նախագահ պ. Սևագեանը զեկուցեց ընկերութեան գործունէութեան մասին՝ ծանրանալով ընկերութեան ուսումնարանի վրա, քանի որ վերջինս է կազմում նրա միակ գործունէութեան ասպարէզը։ Պ. Սևագեանի բերանացի կարճառօտ զեկուցումից երևաց, որ ընկերութիւնը, հիմնվելով 1907 թ., առաջին տարին սահմանափակել է իր գործունէութիւնը միայն այս կամ այն դպրոցների չքաւոր աշակերտ-աշակերտուհիներին օգնելով, իսկ այնուհետև՝ այն ժամանակվայ վարչութիւնը, գտնելով աննպատակայարմար այդ տեսակ գործունէութիւնը, որոշում է այդ տեսակ չքաւոր և որբ աշակերտներին ուսում և կրթութիւն տալ իրանց հսկողութեամբ իրանց սեփական դպրոցում։ Բայց որովհետև ընկերութեան միջոցները սուղ էին դպրոցի ծախքերը ծածկելու, ուստի վարչութիւնը իր նպատակը իրագործելու համար դիմում է Զգրաշէնի և Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցիների հոգաբարձութիւնների օգնութեանը, որոնք ուրախութեամբ արձագանք են տալիս նրա դիմումին, դնելով ընկերութեան տրամադրութեան տակ դպրոցների շինութիւնները՝ կէսօրից յետոյ օգտվելու համար։ Բացի դրանից՝ վարչութեանը օգնութեան են գալիս վարժուհիները և ուսուցիչները, առաջարկելով պարապել դպրոցում ոմանք ձրի, ոմանք էլ չնչին վարձով։ Կարճատև փորձը ցոյց է տալիս կէս-օրից յետոյ դարձեալ պարապելու աննպատակայարմարութիւնը, ուստի վարչութիւնը վճռապէս որոշում է ունենալ սեփական բնակարան, թէկուզ դա ծանրաբեռնելու էլ լինի նրա առանց այն էլ աղքատիկ բիւջէն, և վարձում է Քարափի թաղում 15 րուբլով բնակարան, ուր և զետեղում է դպրոցը։ Դպրոցը փոխադրելով սեփական բնակարանը, բնականաբար ծախքերն էլ պիտի աւելանային, գլխաւորապէս կահ-կարասիներ ձեռք բերելու պատճառով, սակայն այս դէպքում էլ օգնութեան են գալիս Յովնանեան և Ներսիսեան դպրոցների յարգելի տեսուչները և հոգաբարձութիւնները տալով նրանց ժամանակաւորապէս օգտվելու իրանց աւելորդ կահ-կարասիներից և դասական պիտոյքներից։ Ահա թէ ինչ դժուարութեան բովից է անցել դպրոցը, մինչև որ հասել է ներկայ համեմատաբար նախանձելի դրութեան։

Ներկայ դպրոցական կացարանի մի քանի անյարմարութեան պատճառով, վարչութիւնը մտադիր է առաջիկայ ուսումնական տարուց վարձել աւելի յարմարը, թէև դա քիչ թանգ կը նստի ընկերութեան։

Ներկայումս դպրոցում ձրի ուսանում են երկու սեռի 90 մանուկներ։

Դպրոցը միդասեան է և բաղկացած է երեք բաժանմունքից, որոնցից երկրորդը և երրորդը միացեալ են, իսկ առաջինը ոչ։

Դպրոցը ոչ միայն ձրի ուսում է տալիս այդքան չքաւոր երեխաներին, այլ իր սուղ միջոցներից նոյն իսկ մի որոշ գումար էլ է յատկացնում նրանց հանդերձի և դասական պիտոյքների համար։ Վարչութեան խնդրանօք՝ ներկայումս Կ. Հ. Բ. Ընկ. ճաշարանից ձրիաբար օգտվում են 15 հոգի ամենաչքաւոր երեխաներ։

Դպրոցը ենթարկվում է լուս. մինիստրութեանը և ունի որոշ ծրագիր, որը մօտ է մեր ծխական դպրոցների ծրագրին։ Դասաւանդութիւնը հայոց լեզուով է։

Լսելով վարչութեան նախագահի այս կարճառօտ զեկուցումը, ընդհանուր ժողովը յայտնեց նրան իր շնորհակալութիւնը։ Եթէ ի նկատի ունենանք այն հանգամանքը, որ դպրոցը հաստատուն եկամուտ ունի միայն մի քանի հարիւր րուբլի, իսկ մնացածը վարչութիւնը ձեռք է բերում զանազան միջոցներով, գործադրելով դրա համար ահագին եռանդ, ապա ուրեմն հասկանալի կը լինի, որ այդ վարչութիւնը իրօք արժանի է խրախուսանքի։

Ի վերջոյ կատարվեցին 4 անդամների և 2 փոխ-անդամների ընտրութիւնները։ Գաղտնի քուէարկութեամբ անդամներ ընտրվեցին տ. տ. Նաւասարդեան, Աղաջանեան և պ. պ. Աթայեան և Փաշայեան, իսկ փոխ-անդամներ պ. պ. Սևանեան և Դաւթեան։

Ժողովը փակելուց առաջ նախագահը յայտնեց, որ ամսիս 7-ին կայանալու է ընկերութեան օգտին զբօսանք, ուստի խնդրում է յարգելի անդամներին աջակցել վարչութեանը աջողութեամբ գլուխ բերելու այդ գործը, որից կախված է ընկերութեան ծով կարիքներին բաւարարութիւն տալը։ Անշուշտ հայ հասարակութիւնը կը շտապի այդ օրը ներկայ գտնվել այդ զբօսանքին, որով խրախուսած կը լինի վարչութեան անդամներին՝ կրկնակի եռանդով առաջ տանելու իրանց ստանձնած ծանր և պատասխանատու գործը։

Ժողովը վերջացաւ ժամը 3-ին։

Հանդիսական

ՓՈՔՐ ԻՆՉ ՀԱՄԵՍՏՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

I

Կարդացի «Մշակի» խմբագրութեան պատասխանը ուսանող Վահան Մամիկոնեանի հարցին՝ թէ ինչու պ. Կուսիկեանի յօդուածը չէ տպվել «Մշակում», աւելորդ հարցին, քանի որ յօդուածագիրը իր յօդուածը չէր անգամ բարեհաճել ուղարկել խմբագրութեան։ Կարդացի և ձեռքս առի գրիչս պատասխանելու, որպէս զի առիթ տամ պ. Կուսիկեանին «Մշակի» էջերում լուսաբանել իր կարծիքները, բայց գրիչը ընկաւ ձեռիցս։ Կարիք չը կար միևնոյն հարցի մասին գրել երկու անգամ։ Բանակռիւը ինքնասիրութեան հետ կապ ունենալու չէ, և ծաղրելի է, և դատապարտելի, և մանր այն հրապարակախօսը, որը ցանկանում է, որ վերջին խօսքը անպատճառ իրանը լինի...

Մէկ էլ տեսնես այդ բանակռւի առիթով գրում է յօդուած Առ-Զէնը և ես ակամայ ստիպված եմ պատասխանելու։

Պ. յօդուածագիրը ոգևորված և տաք խօսում է պ. Կուսիկեանի մասին, գովում է նրա ազնւութիւնը, նրա առանձնայատկութիւնները...

Տէր ողորմեա. մթէ ես պ. Կուսիկեանի անձի մասին բան եմ գրել։ Սիրում եմ և յարգում եմ ուսուցիչներին և պ. Կուսիկեանին նրանց թւում. գիտեմ, ծանր է նրանց աշխատանքը, մեծ, և վատ է վարձատրվում։

Բայց մեր բանակռիւը ուսուցիչների մասին չէր և ոչ պ. Կուսիկեանի անձի համար։

Վերջինս ինձ մեղադրում էր, որ երբ թէ ես երկրպագում եմ ոսկուն. ես պատասխանեցի, որ նա պաշտպանում է իր միլիոնատէր բարեկամին և հետևաբար պաշտպան է նրա ոսկուն...

Ասացէք խնդրեմ, ո՞րն է վատ, երկրպագել ոսկուն, թէ պաշտպանել ոսկին։

Ի հարկէ՝ երկրպագելը...

Եւ ահա Առ-Զէնը վրդովվում է, վիրաւորվում է, որ ես մեղադրել եմ Կուսիկեանին, որ նա միլիոնատիրոջ է պաշտպանում, և չէ վրդովվում, չէ վիրաւորվում, երբ ինձ Կուսիկեանը մեղադրում է աւելի մեծ յանցանքի և մեղքի մէջ՝ ոսկուն պաշտամունքի մէջ։ «Մեր կարծիքն այդ հրապարակախօսի մասին միշտ բարձր է եղել և է»—վերջացնում է իր խօսքը իմ մասին Առ-Զէնը։ Շնորհակալ եմ, բայց ահա ես ինչ չեմ հասկանում։ Եթէ իր այդ կարծիքը անկեղծ է, Առ-Զէնը հաւատալու չէր, որ ես կարող եմ երկրպագել ոսկուն. իսկ եթէ նա հաւատում է մի րօպէ, ինչպէս նա կարող է բարձր կարծիք ունենալ իմ մասին։ Սպիտակ... ագռաւներ չեն լինում։ Սպիտակը սպիտակ է, իսկ ագռաւը՝ ագռաւ, սև, միշտ սև... Թողնենք սակայն պարոնի կարծիքները թէ իմ, թէ Կուսիկեանի մասին։ Դրանում չէ հարցը։ Պարոնը համարում է «տարօրինակ ծայրայեղութիւն» իմ կարծիքը, թէ մեր մանուկները «Հայր մերից» յետոյ պիտի սերտեն ազգային բարերարների անունները։

«Ծայրայեղութիւն»։ Այն էլ «տարօրինակ»։ Ինչու։

II

Ահա ինչ էի ես գրել. «Թող հայ մանուկները «Հայր մերից» յետոյ սովորեն և յիշողութեան մէջ միշտ վառ, միշտ սուրբ պահեն մեր բարերարների անունները»...

Կարդացէք տաս անգամ և դուք չէք կարող կարծել, ինչպէս գրում է Առ-Զէնը, որ ես պահանջած լինեմ, որ մեր բարերարների անունները աղօթքի նիւթ դառնան։

Ես ցանկանում եմ և ցանկանում եմ ջերմ բոլոր սրտով, որ մեր մանուկները սովորեն, յիշեն, սուրբ պահեն անունները։

Միայն, երբ պ. Կուսիկեանը խօսեց աղօթքի մասին, ես հանգստացրի նրան, ասելով՝ մի վրդովվէք, մենք աղօթում ենք անգամ մեր թշնամիների համար։

Գիտէք ինչ է մեզ պատասխանում այժմ պ. Առ-Զէնը։ «Դա (թշնամիների համար աղօթելը) բարձրացնում է մարդուն մինչ այն վեհութեան, որ նա յօժարակամ ձեռք է մեկնում իր թշնամուն... Դա չէ իջեցնում մարդուն և սողուն դարձնում»...

Չէ իջեցնում մարդուն և սողուն դարձնում...

Փայլուն մեկնութիւն, այնպէս չէ։

Եթէ դուք աղօթում էք ձեր թշնամու համար՝ դուք «վեհ» էք, իսկ եթէ ձեր բարերարների համար՝ դուք իջեցնում էք ձեզ և սողուն դառնում...

Ահա ինչ է ասում և ահա ինչ չէր երևի ուզում ասել պ. Առ-Զէնը...

Տարրական արդէն ճշմարտութիւն է, որ ամենալաւ, ամենագեղեցիկ գիրքը, որ պէտք է միշտ կարդալ, սեղանի վրա, աչքի առաջ պահել, որ կրթիչ և դաստիարակիչ նշանակութիւն ունի—դա երևելի մարդկանց կենսագրութիւնը և պատմութիւնն է։ Մենք կարդում ենք և հիանում, աշխատում ենք հետևել, նմանել...

Երևելի մարդիկ...

Դրանք են մեր յայտնի գրողները, հրապարակախօսները, բանաստեղծները, մտածողները, ուսուցիչները, նկարիչները։

Այդ երևելի մարդկանց թւում պէտք է դնել այո, պէտք է դնել ինչպէս անում են եւրոպացիք,—մեր մեծ բարեգործներին, մեր մեծ բարերարներին...

Նա, որ ինքը ձայն չունի երգելու, գրիչ գրելու, լեզու համոզելու, ձեռք գործելու, զարմացնելու աշխարհ, անմահացնելու և կենդանացնելու, բայց սիրով, յարգանքով, յօժարակամ մտնում է ընկած, թուլացած, դեռ չը պարզած թևերը տագնապին և գուէց զապելով իր անձնական հազար ու մէկ ցանկութիւնները, կրքերը՝ զոհում է իր ոսկին և տալիս է աշխարհին երգիչներ, դերասաններ, գրողներ, հրապարակախօսներ, բանաստեղծներ, նկարիչներ...

Նա, որ իր ազգի աղքատ զաւակներին նայում է իբրև իր հարազատ զաւակների վրա, նա, որ իր ազգի քանդված օջախը վերաշինում է, աւերակը և անապատը դարձնում է քաղաք, տալիս է կեանք մեռնողին, տառապողին և տալիս է ոյժ, զէնք կարողութիւն հայ քանքարին,—մթէ նա փայլուն, գեղեցիկ անուն չունի. մթէ նա իրաւունք չունի ապրելու իր գործերով իր գործերի մէջ. մթէ նրա կեանքի պատմութիւնը դաստիարակութեան ամենապիտանի նիւթը չէ. մթէ իրաւացի չէ մեր պահանջը, որ մեր մանուկները «Հայր մերից» յետոյ սերտեն, սովորեն, իմանան, սրտերում վառ պահեն այդպիսի բարերարի անունը...

Քանքարը տրվում է ի վերուստ։ Շատ անգամ քանքարը չը գիտէ իր ոյժը, ինչպէս սոխակը չը գիտէ իր երգի հրապոյրը...

Մեծ բարեգործ լինելը աւելի դժուար է...

Սակայն, շատ սակաւ է այդ մեծ բարեգործների թիւը, հինգ-վեց, գուցէ տասը...

Եւ տեսէք, ինչեր ենք մենք ասում, ինչպէս մեծ-մեծ խօսում. «Նրանց պարտքն էր»... «Անհնար ունի իր պարտականութիւնը դէպի ազգը»... «Դա խրախուսանքի արժանի միայն երևոյթ է»...

Համեստութիւն, փոքր ինչ համեստութիւն, պարոններ...

Դուրս է գալիս, որ Լազարեանները «մենք երկնից ենք բարձրացրել», եթէ հաւատանք Առ-Զէնին—շնորհիւ XIX դարի «խաւարի», «ստրկութեան» և այլն։

Երբ Լազարեանների մասին այդպէս խօսում են, ինձ թւում է, որ մանուկը հազիւ հազ այբբենը սերտած, քիթը քորելով քննադատում է ուսուցչին...

Ահա մենք նորերս թաղեցինք Մանթաշեանին։ Տեսէք, ինչ սիրով, անկեղծութեամբ ազգը տալիս էր և տալիս է նրա անունը։

Գրո՞ղ էր նա, բանաստեղծ, նկարիչ։ Ո՛չ։ Կարծո՞ւմ էք արդեօք, որ նրա անունը ազգի համար պակաս է գրողի, բանաստեղծի, նկարչի անունից։ Ո՛չ։

Հարուստներ մեզանում կան հազարներ. Բայց նրանք ժլատ են, նրանց սրտերը ցամաքած են, քարացած են։ Չունեն նրանք մեզ համար ոչ կարեկցութիւն, ոչ համակրանք, ոչ արտասուք։ Իր զաւակներից, իր հաճոյքներից ջոկ նրանք ոչինչ չեն ընդունում, ճանաչում, սիրում։

Կան Լազարեաններ, Մանթաշեաններ, Սանասարեաններ, հազիւ հինգ-վեց ազգային մեծ բարերարներ, որ անբաժանելի են, մեր ազգի հետ մի մարմին, մի ոսկր դարձած, որ ապրել են ազգի համար, լացել են մեր արտասուքներով, և չունենալով տաղանդ՝ նրանք տուել են մեզ իրանց հարստութիւնը ազգը խաւարից փրկելու համար, տուել են մեզ իրանց սրտերը...

Սերտենք ուրեմն նրանց անունները և վառ պահենք մեր սրտերում, և յանուն համեստութեան, յանուն հասարակ համեստութեան մեծ-մեծ չը խօսենք՝ թէ նրանց պարտքն էր, անհնար ունի իր պարտականութիւնը դէպի ազգը... դա խրախուսանքի արժանի միայն երևոյթ է...

Համեստութիւն, փոքր ինչ համեստութիւն, պարոններ։

Գր. Զալխուշեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

[illegible]

Կօկանդ, 18 ապրիլի

Ամսիս 17-ին նշանակված էր ծխ. ընդհանուր ժողով, որտեղ պիտի քննվէր 1) հոգաբարձութեան կազմած նախագիծը և նախահաշիւը նոր բացվելիք ուսումնարանի մասին, 2) եկեղեցու օծումը նշանակելու օրը և 3) այդ առիթով Թեմիս առաջնորդին հրաւիրելու և նրան հանդիպելու եղանակի մասին։ Ցաւօք սրտի պիտի ասեմ, որ այդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԻՖԻԼԻՍԻ ԲԺՇԿՈՒՄԸ

II*)

Therapia magna sterilisans**)

«Մշակի» № 163-ում (1910 թ.) հաղորդել էինք Էրլիխ-Հաթայի «606» պրեպարատի մասին, որով այժմ ամենուրեք և համարեա թէ ամենայն աջողութեամբ բուժում են սիֆիլիսը։

Շատ կարճ ժամանակամիջոցում այդ նոր դեղը ստացաւ մեծ հռչակ՝ չը նայած այն բացասական վերաբերման, որ յայտնել են մի քանի յայտնի սիֆիլիսագէտներ. օրինակի համար՝ ֆրանսիացի պրօֆեսսոր սիֆիլիտոլօգ Դուայէնը «606»-ը հաւասարել է զէրօյի և դեռ զարմացել, որ պրօֆեսսոր Մեչնիկօվը ուշադրութիւն է դարձրել նրա վրա, որովհետև Դուայէնի համոզմունքով այդ «գիւտը» մի թիւրիմացութիւն է, քանի որ նրա քիմիական կազմը համարեա թէ ոչնչով չէ տարբերվում Էրլիխի՝ առաջներում գտած և սիֆիլիսի դէմ գործադրած մի այլ պրեպարատից—ատօկսիլից—որը, հիւանդի մարմնի մէջ սրսկվելուց յետոյ, առաջացրել է աչքերի կուրութիւն։

Բացի այդ, Կոպէնհագէնում և զանազան տեղեր եղել են դէպքեր, երբ սիֆիլիսոտները իսկոյն մահացել են «606»-ը նրանց մարմնի մէջ սրսկելուց յետոյ։

Չը նայած մի քանի բացասական երևոյթներին՝ այնուամենայնիւ զանազան երկիրների յայտնի սիֆիլիսագէտները—ինչպէս օրինակ՝ Ֆուրնիէ, Մէյնէր, Պօլ Սալմօն, Էմէրի և այլք—միանգամայն պնդում են, որ դիօսկիդիամիդօարսէնօբէնզօլը («606»-ը) աւելի նպատակայարմար և աւելի դիւրաբուժիչ միջոց է սիֆիլիսի դէմ, քան սնդիկը, կալին կամ natrum iodatum-ը և այլն։ Այդ միանգամայն ապացուցում են այն բազմաթիւ փորձերը, որոնք կատարվել են հազարաւոր լիւէտիկների վրա ամենայն աջողութեամբ. ի զուր չէ 1910 թ. հոկտ. 7-ին բնագէտների համագումարը Կեօնիգսբէրգում ջերմագին օվացիաներ արել պրօֆեսսոր Էրլիխին, երբ նա բարձրացել է ամբիօն զեկուցում տալու իր պրեպարատի մասին։ Ներկայ ժամանակ թէ Պետերբուրգում, Մոսկվայում և թէ Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում համարեա թէ իւրաքանչիւր շաբաթ տեղի են ունենում դասախօսութիւններ, ուր ներկայ են լինում հազարաւոր ունկնդիրներ՝ տոգորված լսելու կենդանի խօսք այդ մեծ գիւտի մասին։

Այդքան մեծ հռչակ է ստացել «606»-ը։

Սակայն թողնենք այս առօրեայ բազմաթիւ փորձերը, որոնք աւելի ու աւելի մեծ յոյսեր են խոստանում իւրաքանչիւր մասնագէտի՝ և մի հարևանցի հայեացք ձգենք «606»-ի պատմական ծագման և առաջացման վրա։

* * *

Միանգամայն սխալ և անբարեխիղճ է այն կարծիքը, թէ պրօֆ. Էրլիխը պատահաբար, բաղդի բերմամբ է գտել զառկաթթուային պրեպարատ «606»-ը. ունենալ այդպիսի կարծիք՝ կը նշանակէ զուրկ լինել որևէ հասկացողութիւնից գիտնականի գործունէութեան մասին, որ մի հոյակապ ստեղծագործութիւն է։

Ի՞նչ պատմական անցեալ ունի «606»-ը։ 19-դ դարի 80-ական թւականներին՝ շնորհիւ օրգանական քիմիայի՝ արհեստական կերպով պատրաստած զանազան ներկանիւթերը մեծ գործածութիւն են ստանում առևտրաարդիւնաբերական աշխարհի նպատակների համար։

Այդ ժամանակ առաջին անգամ գիտնական Վէյհերտի մէջ յղանում է միտք՝ գործադրել ներկանիւթերը հիստօլօգիայի վերաբերեալ (գիտութեան կենդանիների և բոյսերի հիւսուածքների մանրադիտական կազմութեան մասին)։

Այդ մեծ խնդիրը Վէյհերտը լուծել է այսպէս. մետաքսը, բուրդը, բամբակը միևնոյն քիմիական ներկանիւթի ազդեցութիւնից տարբեր-տարբեր գոյներ են ստանում. եթէ վերցնենք որևէ մի կտոր և լաւ ուշադրութիւն դարձնենք նրա մէջ գտնվող ներկված թելերին, ապա դժուար չի լինի տարբերել, թէ ո՛ր թելն է մետաքս և ո՛րը՝ բուրդ կամ բամբակ։

Այս փորձից Վէյհերտը արել է այն եզրակացութիւնը, որ երևի մարդու մարմինը կազմող զանազան օրգանների թելերն ևս պիտի ներկվեն զանազան գոյներով, եթէ հիստօլօգիական փորձեր կատարվեն նրանց վրա։

Այդպէս էլ եղել է։

Արդէն՝ սկսած այդ ժամանակից՝ երիտասարդ գիտնական Էրլիխը այնչափ է յափշտակվում նոր մեթօդով և այնքան զբաղվում ու տարվում նրանով, որ էլ սեղան, աթոռ, գիրք և այլ իրեղէններ չէ թողնում, որ անգիտակցաբար չը ներկի լաբօրատօրիայում պարապմունքների ժամանակ ներկանիւթերի մէջ թաթախած իր ձեռքերով, կամ չը խաղկղի նրանց վրա զանազան քիմիական տարազներ։

Նա նոյնիսկ տրտունջ է առաջացնում ծառայողների մէջ. մի յայտնի բնախօս հետևեալ կարծիքն է յայտնել երիտասարդ Էրլիխի մասին այդ ժամանակ.

«Պարոն Էրլիխի աշխատասիրութեան հետքերը միանգամայն անջնջելի են»։

Պրօֆեսսոր-բժիշկ Բէլխհօլցի կարծիքով՝ Էրլիխի առաջացրած տեսական հարցերը այնքան են սրամիտ, խոր և բազմակողմանի, որ նոր սերունդները ապագայում «գլուխ պիտի կոտրեն», որ հասկանան նրանց իմաստը։

Այդ առիթով իբրև նմուշ բերենք Էրլիխի ստեղծագործութիւնից միայն հետևեալ երկու էական հարցերը, որոնք են՝ I) Արեան ներկումը, II) Օրգանիզմի պահանջը թթուածինի մէջ։

ա) Արեան մէջ, ինչպէս յայտնի է, լողում են կարմիր և սպիտակ կաթիլներ՝ տրոմբոցիտներ և լէյկօցիտներ, որոնք կենդանի մարմիններ են այնքան մանր, որ մանրադիտակով միայն կարելի է նրանց տեսնել։

Բոլոր կարմիր կաթիլները համասեռ են, իսկ լէյկօցիտները՝ Էրլիխի փորձերի հիման վրա՝ միակերպ, համասեռ չեն. օրինակի համար՝ նա գտել է մեծ թւով զանազան լէյկօցիտներ, որոնց պրոտապլազմայի մէջ պարունակվող հատիկաւոր մասսաները (գրանուլի) ներկվում են զանազան թթուներով։

Այս փորձից Էրլիխը արել է այն եզրակացութիւնը, որ կենդանիների զանազան հիւսուածքների էլեմենտները որոշ ներկանիւթերի վերաբերեալ ունեն յատուկ մերձաւորում, այն է՝ մի շարք խորշեր*) ազահութեամբ ծծում են իրանց մէջ այս կամ այն ներկը, մինչդեռ ուրիշ ներկերի վերաբերեալ նրանք բռնում են չէզոք դիրք։

Ուրեմն, ըստ Էրլիխի, եթէ որոշ խորշերը հաւաքում են իրանց մէջ որոշ ներկող նիւթեր, ապա այդ խորշերը պիտի ծծեն նրանց, թէկուզ և ոչնչանան ներկանիւթերի թունաւոր ներգործումից։ Դա մի միջոց է, որով կարելի է մարմնի մէջ ոչնչացնել մի շարք որոշ խորշեր, վտանգի չենթարկելով միւսները։

բ) Էրլիխի երկրորդ աշխատութիւնն է, ինչպէս գրել ենք, օրգանիզմի պահանջ թթուածինի մէջ։ Այդ աշխատութեան շնորհիւ Էրլիխը հասել է մի մեծ գիւտի. նա գտել է մի շարք այնպիսի անվնաս ներկանիւթեր, որոնք մարմնի մէջ սրսկվելուց յետոյ՝ դասաւորվել են մարմնի զանազան հիւսուածքներում։

Այդ շարքի ներկանիւթերի մէջ ամենայարմարն է մէթիլեան լեղակը, որը եթէ հալվի և սրսկվի ճերմակ մկան կաշու տակ, այն ժամանակ մկան մարմնի բոլոր այն մասերը, որոնք ծածկված չեն մազերով, շուտով միանգամայն կը կապտանան, ինչպէս օրինակ՝ թաթերը, պոչը և այլն։

Բացի այդ արտաքին երևոյթներից, որոնք ապացուցում են, որ կապոյտ դեղը լիակատար շրջան է կատարել մարմնի մէջ, այդ նոյնը նաև կարելի է ապացուցել հէնց այդ մկան մեզով, որը սրսկումից յետոյ

*) Տես «Մշակ» 1910 թ, № 163.

**) Մեծ անվնաս բուժում։

*) Клѣтка.

նշանակալից ժողովին, որտեղ պիտի քննվէր մեր կենսական հարցերից մէկը, ներկայ էին միմիայն 12 հոգի։ Այդ ժողովը չը կայացաւ, ուստի և նշանակվեց երկրորդ ընդհանուր ժողով։ Եւ այդ օրակարգի հարցերը, որ անհրաժեշտ էր 175 հոգու ներկայութեամբ քննել (այսինքն առաջին ժողովով) պիտի քննվեն 25 հոգու ներկայութեամբ (երրորդ ժողովում)՝ Այդ տեսակ անտարբերութեան մէջ ո՞ւմ կարելի է մեղադրել. իրաւաբանական տեսակէտից՝ աւելի շատ հոգաբարձութեանը։ Ի՞նչպէս կարելի էր սպասել 175 հոգի ծխականների, երբ հրաւէրը ստորագրել են միմիայն 40 ծխական. եթէ նոյնիսկ այդ ժողովին ներկայ լինէին այդ բոլոր 40 հոգի հրաւիրվածները, շատ պարզ է՝ դարձեալ չէր կայանայ, որովհետև ըստ կանոնի պահանջվում է 1/2-ից աւելին։ Ճիշդ է, այդ հարցերը կը քննվեն և կը վճռվեն նոյնիսկ երրորդ ժողովում, բայց աւելի լաւ չէ՞, որ այդ տեսակ լուրջ հարցեր քննվեն բազմամարդ ժողովներում, քան թէ մի քանի հոգու ներկայութեամբ «տանն-տանի»։ Այդ տեսակ անտարբերութեան մէջ որքան մենք մեղադրում ենք մեր հոգաբարձութեան, նոյնքան և մեղաւոր է տեղիս հասարակութիւնը։ Մեզ մօտ առաջին անգամը չէ, որ չեն կայանում առաջին ընդհանուր ժողովները. մեզ մօտ առաջին անգամը չէ, որ մեր լուրջ հարցերը քննվել են երկրորդ ժողովում 25 հոգու ներկայութեամբ։ Գէթ մի օրից մի օր ժողովուրդը բողոքել է այդ բանի դէմ։ Ոչ երբէք։ Ինչու։ Որովհետև նա մատների արանքով է նայում ամեն մի հասարակական գործի վրա, և կարծեք թէ հոգաբարձութիւնը ինքը գալիս է ժողովրդի ցանկութեան հանդէպ և այդ ձևով կիսատ պռատ հրաւէրներ է կազմում։

Բայց փորձեցէք կազմակերպել հասարակական բնոյթ կրող քէֆ կամ ցերեկոյթ և մոռացէք մէկին հրաւիրելու, այն ժամանակ դուք եկէք դիմացէք դրանց բողոքներին։

Ուր.

—

Բնութեան աղէտք Մերվում

Մ ե ր վ, 27 ապրիլի

Մարտի 10-ին սկսեց եղանակը փոխվել գարնան. ծառերը ծաղկեցին, վարդենիները բացին իրանց տերևները։

Մի խօսքով՝ բնութիւնը զարդարվում էր, և մարդիկ սպասում էին առատ պտուղի։

Բայց մարտի 25-ին սկսեց եղանակը փոխվել առատ անձրևի ու ցրտի, և այս վատ փոփոխութիւնը տևեց մօտ 10 օր, որից յետոյ դարձեալ եղանակները փոխվեցին գարնան։ Բայց ցաւալին այն է, որ այդ անձրևը շատ վնաս հասցրեց նորաբողբոջ կոկոններին, այդպիսով վնասելով ծառերին Մերվի շրջակայքում։ Եթէ այդ անձրևը տեղացած չը լինէր, այս տարի առատ պտուղ էին խոստանում Մերվին սրա շրջակայքի ծառերը, մանաւանդ ծիրանի, դեղձի, տանձի և այլն ծառերը։

Վ. Ցովակիմեան

—

Դպրոցական գործը Նորսի շրջանում

Ն ո ր ս գիւղ, 18 ապրիլի

Հին-Նախիջևան գաւառի Նորսի շրջանը բաղկացած է եօթ հայ գիւղերից. այդ գիւղերի կենտրոնն է Նորսը, որը գտնվում է քաղաքից 40 վերստ հեռաւորութեան վրա՝ Զանգեզուրի և Նախիջևանի գաւառները բաժանող լեռնաշղթայի ստորոտում. եօթ գիւղերից ունեն պետական դպրոցներ Գոմեր գիւղը (104 տուն) երկդասեան, Նորսը (99 տուն) և Նորս-Մազրան (32 տուն) միասին միդասեան, Արինջը (42 տուն) միդասեան Գիժաձորը (64 տուն) միդասեան, իսկ Ղարաբաղան (22 տուն), Մեծօփը կամ Բաղամլուն (միայն հայերը՝ 42 տուն) չունեն դպրոց. սրանք էլ աշխատում են առաջիկայ տարին իրանք էլ բացեն դպրոց՝ յետ չը մնալու իրանց հարևան հայ գիւղերից։ Իսկ ամբողջ Նորսի շրջանի միայն թուրք գիւղերն են թւով 21, որոնք ունեն միայն մի պետական երկդասեան դպրոց, որտեղ սովորում են 15—20 թուրք աշակերտներ։

Չընայած որ Նորս գիւղում սրանից 45—50 տարի առաջ եղել է տիրացուական դպրոց, բայց վերջին տասը տարիների ընթացքում ունեցել են կանոնաւոր պետական միդասեան դպրոց. ոչ մի ժամանակ մեր դպրոցը առաջադէմ աշակերտներ չէ ունեցել, ինչպէս այս տարի, շնորհիւ մեր ուսուցիչ Ա. Բաղալեանի, որը ուսուցիչ բառի բուն նշանակութեամբ անխոնջ աշխատում է կատարել իր վրա դրված վսեմ պարտականութիւնը՝ դէպի մեր խաւար և տգէտ ժողովուրդը, պատրաստելով նոր սերունդ։

Բացի աշակերտաց առաջադիմութիւնը՝ նաև մարտի 27-ին պատրաստել էր դպրոցում օրինաւոր բեմ տեղիս ճաշակին յարմար, ուր և շատ աջող կերպով ներկայացրին աշակերտները «Մուկուճի հարսանիքը» և «Խէչօյի թուղը». ներկայացումը կազմակերպված էր ձրի։ Միջարարներին երգում էր աշակերտական խումբը և ասում զանազան ոտանաւորներ։

Ժողովուրդը իր կեանքում չէր տեսել և լսել այսպիսի ներկայացում. ուստի և հասարակութեան մեծամասնութիւնը, մեծ թէ փոքր, կին թէ աղջիկ, խուռն բազմութեամբ լցվել էին միմեանց վրա տեղի նեղութեան պատճառով. և ահա ժողովուրդը նոր զգաց, թէ դպրոցը ինչպէս բաց է անում աշակերտների մտքերը։ Այդ նոր ու նպաստաւոր տպաւորութեան տակ հետևեալ օրը մինչև 10 մարդիկ եկան խնդրելու ուսուցչին՝ իրանց տղաների համար առաջիկայ տարում վաղօրօք վերցնելու։

Պէտք է ասել, որ մեր ծխատէր քահանան էլ գիւղացի փոքրիկ աշակերտական խմբին սովորեցրել էր ժողովրդական լէյլէներ և երգեր, որը ներկայացման միջոցին աւելի ևս գրաւեց հասարակութեան ուշադրութիւնը։

Նորսեցի

Պ. Ն. ՄԻԼԻՒԿՈՎԸ ԱՍՏՐԱԽԱՆՈՒՄ

—

Աստրախան, 24 ապրիլի

Տեղիս կանանց կլուբը այս զատկական տօներին հրաւիրել էր Մոսկվայի համալսարանի նախկին պրոֆեսոր, Պետ. Դումայի անդամ և կադետների լիդեր՝ Պ. Ն. Միլիւկովին Աստրախան դասախօսելու։

Եւ ահա ապրիլի 16-ին Ջմեռային թատրոնում տեղի ունեցաւ Միլիւկովի դասախօսութիւնը «Պատերազմի և խաղաղութեան» մասին («Вооруженный миръ и сокращеніе вооруженій») և Աստրախանի ժողովուրդը հազիւ հնարաւորութիւն ունեցաւ մի քիչ թարմանալու, լսելով գեղեցիկ, բովանդակալից խօսք, մտքի առողջ արտայայտութիւններ։

Ահագին բազմութիւն էր հաւաքվել թատրոն, օթեակները լիքն էին, նոյնիսկ օրկեստրի տեղերը բռնված էին։

Հանդիսականները երկար ու աղմկալից ծափահարութիւններով ընդունեցին դասախօսին նրա՝ բեմի վրա երևալուն պէս։ Դասախօսութիւնը, որ տևեց մօտաւորապէս երեք ժամ, բաղկացած էր երկու մասից։ Ես մանրամասն կանգ չեմ առնի դասախօսութեան վրա, որովհետև Միլիւկովի՝ այդ նիւթի վրա արտայայտած մտքերը յայտնի են ընթերցողներին. կասեմ միայն ընդհանուր խօսքերով, որ նա յիշեց պատերազմի թէ բարոյական և թէ մանաւանդ նիւթական վնասները և շեշտեց խաղաղութեան կարևորութիւնը բազմաթիւ օրինակներ բերելով եւրոպական գիտնականներից։ Նա փաստերով ապացուցեց, որ խաղաղութեան քարոզը՝ հիմնված միայն հումանիտական սկզբունքների վրա՝ անզօր է նրան ոչնչացնելու, այլ հասարակական կարծիքը պէտք է համոզվի վերջապէս, որ զինուորական յարձակումները ոչ մի արդիւնք չեն տալիս։

Միլիւկովը խօսում է բաւական գեղեցիկ, առանց շտապելու և առանց որևէ արտաքին արհեստական ձևերի. նրա խօսքը անկեղծ է, ազդեցիկ և այդ պատճառով էլ ունկնդիրների ուշադրութիւնը և լռութիւնը չէ յոգնեցնում։ Այդ բանին նպաստում է նաև նրա վերին աստիճանի աջող հռետորական ձայնը. ընդհանրապէս Միլիւկովը թողնում է փորձված հռետորի և պրոֆեսորի տպաւորութիւն։

Դասախօսութիւնը վերջանալուց յետոյ՝ բուռն և աղմկալից ծափահարութիւնների տակ՝ նա թողեց բեմը։

Որովհետև Աստրախանի ժողովրդից շատերը դուրս էին մնացել թատրոնում տեղ չը լինելու պատճառով, ուստի և Միլիւկովը համաձայնվեց այդպիսիների համար կրկնել դասախօսութիւնը հետևեալ օրը, կիրակի, ցեր. ժամը 1-ին։

Ինչպէս լսեցինք, այդ օրն էլ թատրոնը լիքն է եղել։

Շաբաթ գիշերը, դասախօսութիւնից յետոյ, քաղաքիս առաջնակարգ հիւրանոցում նշանակված էր ի պատիւ նորեկ հիւրի բանկետ, որին մասնակցելու հրաւիրված էին Աստրախանի ինտելիգենցիայից մօտ 150 հոգի։

Այդտեղ ողջունեցին Միլիւկովին զանազան հիմնարկութիւնների անունից. կանանց կլուբի կողմից՝ նախագահուհի կին-բժիշկ Դեբնովօ-Երմօլենկօ, քաղաքի կողմից՝ վարչութեան անդամ Կրավչենկօ, ապագայում բացվելիք ժողովրդական համալսարանի կողմից՝ Մամաջանեան. խօսեցին նոյնպէս Պետական Դումայի անդամ Վինօգրադով և ուրիշները։

Բոլոր ճառախօսներն էլ ընդգծում էին Միլիւկովի խաղացած դերը Պետական Դումայում և նրա ընդհանուր հասարակական գործունէութիւնը։ Միլիւկովը բոլորին էլ սիրալիր և գեղեցիկ պատասխան էր տալիս։

Բանկետը վերջացաւ գիշերվայ ժամը 3-ից անց մի թեթև կօնցերտով։

Միւս օրը երեկոյեան գնացքով Միլիւկովը մեկնեց Աստրախանից։

Ս. Ք. Ասլանեանց

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ *)

—

Մեղադրական ակտի ընթերցումից յետոյ, նախագահի հարցին Համբարձում Առաքելեան յայտնեց, որ ինքն իրան մեղաւոր չէ ճանաչում, ինչ որ գրել է՝ գրել է բարեխղճօրէն և լի գիտակցութեամբ, որ, արդարև, տէր Վարդան քահանան կատարել է զեղծումներ, կեղծիքներ և իւրացրել է եկեղեցու դրամները։ Եւ որովհետև այդ մասին կան գրաւոր փաստաթղթեր Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանում և նախկին երէցփոխ Բ. Տէր-Ցակոբեանի մօտ, ուստի և նա խնդրում է պահանջել այդ փաստաթղթերը։ Նոյն խնդիրքն արեց և պաշտպան երդ. հաւատարմատար Ց. Ղորղանեանը։ Սակայն դատարանը, ըստ եզրակացութեան պրօկուրօրի, մերժեց յետաձգել գործը, ասելով որ Հ. Առաքելեան իր ժամանակին չէ յայտնել այդ պահանջը։

Դատաստանական քննութեան ժամանակ փաստաբան Ց. Ղորղանեանը և Հ. Առաքելեանը ցոյց տուին կօնսիստօրիայի գործը և Մողնու եկեղեցու եկամտական ժապաւինեալ մատեանը, որոնց մէջ արձանագրված են հետևեալ փաստերը. 1) Գրեթէ ամբողջ 10 տարի, երէցփոխ իշխան Արսէն Բեհբուդեան և ապա Ա. Արասխանեան, Բ. Տէր-Ցակոբեան գանգատներ են ներկայացրել կօնսիստօրիային և առաջնորդներին մի քանի քահանաների և մանաւանդ Վ. Ք. Տէր-Ղևոնդեանի դէմ, մեղադրելով նրան՝ որ սեփականացրել է եկեղեցապատկան դրամները, այն է՝ ա) ստացել է 1905 թ. Ք. Տէր-Սարգսեանից 16 ր. եկեղեցու համար, բայց չէ տուել. բ) Ոսկանեանի թաղման ժամանակ դիազարդի փող է ստացել, բայց չէ տուել. գ) ծխական Նիկ. Տէր-Գրիգորեանից ստացել է 4 ր., բայց չէ տուել, և ուրիշ այլ գումարներ։ 2) Երբ 1908 թ. բացվում է Ք. Տէր-Սարգսեանի դէպքը, Վարդան քահանան, հետքը կորցնելու համար, թոյլ է տալիս իրան երէցփոխի ժապաւինեալ մատեանի մէջ իր ձեռագրով, յետին թւով երկու յօդուածների արանքում գրել իբրև մուտք 15 ր. ստացված Տէր-Սարգսեանից, աւելացնելով որ այդ գումարը տրված է տիրացու Արսէնին։ Նա կատարում է այդպիսով կեղծիք։ Երբ կօնսիստօրիան բացատրութիւն է պահանջում, նա, մոռանալով իր գրածը, յայտնում է գրաւորապէս, որ 16 ր. թէև ստացել է, բայց պահել է իր մօտ ի հաշիւ իրան հասանելի «վախմ» փողերի, որ չէ ստացել 1903, 1904 թ. թ. և այլ տարիների համար։

Սակայն կօնսիստօրիայի վկայութիւնից երևում է, որ նա, Վարդան քահանան, ստացել է առանձին 1903 թ. «վախմի» փողը։ 3) Մի ննջեցեալի (Ոսկանեանի) համար Վարդան քահանան բերում է ծածուկ իր տնից իր սեփական դիազարդը և ստանում նրա գինը ննջեցեալի ընտանիքից։ Երբ երէցփոխը հարց է բարձրացնում, թէ ինչ իրաւունքով եկեղեցու դիազարդը չէ տրված, նա պատասխանում է, թէ ինքը դիազարդը բերել է Քարափի եկեղեցուց և նրա գինը՝ 2 ր. յանձնել է Քարափի եկեղեցու երէցփոխին։ Սակայն, երբ կօնսիստօրիան բացատրութիւն է պահանջում Քարափի եկեղեցու երէցփոխից, սա յայտնում է, որ նախ՝ Քարափի եկեղեցին դիազարդ չունի, երկրորդ՝ նա ոչ մի կօպէկ չէ ստացել տէր-Վարդանից, երրորդ՝ տէր-Վարդանը իրանից՝ երէցփոխից ծածուկ, տիրացուի միջոցով վերցնելով իր մատեանը՝ գրել է նրա մէջ մուտք 2 ր. իբրև ստացված, բայց դա կեղծիք է։ 4) Նոյն գործի մէջ կան երկու արձանագրութիւններ, որոնք ցոյց են տալիս, որ երկու անգամ—մի անգամ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի, մի այլ անգամ՝ Սաթունեան արքեպիսկոպոսի ժամանակ—ծխ. ժողովի կողմից ընտրված քննիչ յանձնաժողովները, քննելով Վարդան քահանայի կատարած զեղծումների մասին երէցփոխների տուած գանգատները, եկել են այն եզրակացութեան, որ, արդարև, այդ զեղծումները կատարվել են։ 5) Նոյն գործի մէջ կայ կօնսիստօրիայի արձանագրական որոշումը, որով ապացուցված համարելով տէր-Վարդանի կողմից դիազարդի փողի սեփականացումը, իր իսկ խոստովանութեամբ, հրամայել է գործակալին պահանջել նրանից այդ փողը և յանձնել երէցփոխին։

Ցոյց տալով այս փաստերը, փաստաբան Ց. Ղորղանեան և Հ. Առաքելեան խնդրեցին նորից յետաձգել գործը և բերել տալ կօնսիստօրիայից ուրիշ գործեր ևս, որոնց մէջ կան դարձեալ փաստեր։

Պրօկուրօրը իր կողմից առաջարկեց մերժել այդ ամենը, ասելով որ այդ ամենը գրված լինելով հայերէն և նրանց ռուսերէն թարգմանութիւնը ներկայացված չը լինելով Հ. Առաքելեանի կողմից, դատարանը պէտք է ի նկատի չունենայ։ Ապա նա տուեց իր եզրակացութիւնը, թէ քանի որ Հ. Առաքելեան չը կարողացաւ ներկայացնել փաստաթղթերը, նա պէտք է ենթարկվի պատժի, իսկ պատժի տեսակը նա թողնում է դատաւորների հայեցողութեան։

Պրօկուրօրի խօսքերն երկրորդեց փաստաբան Ս. Արծրունին, այն տարբերութեամբ, որ նա պահանջում էր դատաւորներից աւելի խիստ լինել, քան պրօկուրօրն է ասում. այն է Հ. Առաքելեանին ենթարկել ոչ թէ դրամական տուգանքի, այլ բանտարկութեան։ Միևնոյն ժամանակ Ս. Արծրունին ներկայացրեց դատարանին Թիֆլիսի կօնսիստօրիայի մի վկայականը, որով յայտարարվում էր, որ թէև երէցփոխ իշխան Արսէն Բեհբուդեանը գանգատներ էր տուել Վարդան քահանայի դէմ և մեղադրում էր նրան զանազան զեղծումների մէջ, բայց կօնսիստօրիայի կողմից Վարդան ք. չէ ենթարկվել որևէ պատժի կամ քրէական պատասխանատուութեան։ Բացի դրանից՝ ներկայացնելով «Тифл. Л.» թերթի խմբագիր Խ. Խաչատրեանցի մի նամակը, որով վերջինս յայտնում է Վարդան քահանային, թէ մերժում է ընդունել նրան այլ ևս իր ծխական քահանայ, քանի որ մամուլի մէջ նրա մասին այնպիսի մերկացումներ եղան, Ս. Արծրունին խնդրեց պահանջել Հ. Առաքելեանից Վարդան քահանայի կրած բոլոր վնասները, որովհետև նա զրկվել է իր հասոյթներից։ Ս. Արծրունին, զգալով որ իր վարմունքը, անշուշտ, թողնելու է վատ տպաւորութիւն, չը մոռացաւ յայտնել, որ նա խիստ պատիժ պահանջում է յանուն մամուլի շահերի, որովհետև Հ. Առաքելեան լինելով հանրածանօթ անձնաւորութիւն, նրա մեղադրանքները Վարդան քահանայի դէմ՝ կարող են նիւթական և բարոյական մեծ վնասներ հասցնել վերջինին, և մամուլի գործիչները չը պէտք է թեթևօրէն մեղադրանքներ բարդեն մարդկանց վրա։

Պաշտպան Ց. Ղորղանեան մի ընդարձակ ճառով հերքելով մեղադրողների՝ պրօկուրօրի և Ս. Արծրունու ասածները, շեշտեց այն հանգամանքը, որ «Մշակ» թերթը, հաւատարիմ այն վեհ սկզբունքներին, որ ամբողջ 40 տարի քարոզում է, ինչպէս առաջ իր հիմնադիր Գր. Արծրունու օրով, նոյնպէս և այժմ, կանգնելով արթուն պահապան հասարակական շահերի, միշտ անխնայ մերկացրել, խարազանել է զեղծումները, կեղծիքները. այժմ և Հ. Առաքելեան չէր կարող այլ ուղղութեան հետևել Վարդան քահանայ Տէր-Ղևոնդեանի վերաբերմամբ, քանի որ նա ունի բազմաթիւ ապացոյցներ՝ հաստատող իր մեղադրանքները։ Եթէ Ս. Արծրունին, արդարև, համոզված է իր կլիէնտի անմեղութեան մէջ, այն ժամանակ ինչու նա դիմում է դիփֆամացիայի օգնութեան և ոչ թէ զրպարտութեան դատ է յարուցանում. ինչու զրկում է Հ. Առաքելեանին վկաներով ապացուցանել իր մեղադրանքները։ Պարզ է, որ թէ Ս. Արծրունին, թէ Վարդան քահանան կրակի պէս վախենում են վկաներից, որոնց թւում կան այնպիսի վստահելի և արժանահաւատ անձինք, ինչպէս Մ. Դօլուխանեան, երդուեալ-հաւատարմատարներ՝ Պ. Բալանթարեան, Ս. Աֆանասեան, Բ. Տէր-Ցակոբեան և իշխան Արսէն Բեհբուդեանի և Խ. Խաչատրեանի պէս անձինք։ Պաշտպանը յայտնեց իր համոզմունքը, որ դատարանը կարդարացնէ Հ. Առաքելեանին։

Դատարանը կէս ժամվայ խորհրդակցութիւնից յետոյ յայտնեց իր վճիռը, որով Հ. Առաքելեանին ենթարկեց 200 ր. տուգանքի, իսկ Վարդան քահանայի քաղաքացիական պահանջը կրած վնասների մասին մերժեց։

Հ. Առաքելեան յայտնեց, որ դժգոհ է դատավճռից և գործը անց կը կացնէ դատաստանական պալատը բողոքով։

*) Տես «Մշակ» №№ 88 և 89.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Վաղը, Թագաւոր Կայսր Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչի ծննդեան օրը, կը մատուցվի պատարագ և կը կատարվի մաղթանք զինուորական տաճարում՝ պաշտօնական մարմինների ներկայացուցիչների և պաշտօնական անձանց ներկայութեամբ։

◆ Քաղաքային վարչութեան անդամները ներկայացան Թիֆլիսի նահանգապետ Ջերնեավսկին և շնորհաւորեցին նրա հաստատութիւնը։

◆ Համաձայն Ալ. Խատիսեանի հեռագրի, Պետերբուրգ ուղարկվեցին տեղեկութիւններ այն մասին, որ ներկայումս Թիֆլիսում բոլոր հիւանդանոցների մէջ կան ընդամենը 1,043 մահճակալներ, զինուորական հիւանդանոցում 1,100 մահճակալ, սիֆիլիսի հիւանդանոցում պատրաստվում են 100, իսկ երեխաների բուժարանում՝ 60։

◆ Այսօր «Ցիրկ-Սպօրտում» տեղի կունենայ ֆրանսիական ըմբշամարտի կազմակերպող «Դեադեա Վանեայի» բենեֆիսը։

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է գումարել Թիֆլիսում մայիսի 23-ին կովկասեան քաղաքագլուխների համագումար։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Ա. Վատացին մայիսի 1-ին Ղազանչեանի բանջարաբուծական տնտեսութեան այցելութեան ժամանակ ներկայ է եղել նաև Գէորգ (Եղիշէ) Մուրադեանը, որը օգտվելով այդ նոյն տնտեսութեան համար կուրից արհեստական միջոցներով ջուր հանելու եղանակներից, մանրամասն բացատրութիւններ է տուել Փոխարքայի օգնականին մեր երկրի անջրդի հողերի ոռոգման խնդրի մասին։ Սենատորը ցանկալի է համարել, որ Մուրադեանը այդ հարցի մասին մի յատուկ զեկուցում կարդայ Կայսերական Աշխարհագրական Ընկերութեան մէջ։ Զեկուցումը տեղի կունենայ մօտ օրերում և այդ մասին կը յայտարարվի տեղական թերթերի մէջ։

◆ Պետական Դումայի Թիֆլիսի գաւառական ընտրութիւնների մասնաժողովի նախագահ Ն. Տուրբովիչը, համաձայն նահանգական յանձնաժողովի որոշման, առաջարկեց Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը դուրս հանել Դումայի պատգամաւոր Չխէիձէի անունը ընտրողների ցուցակից։

◆ Թիֆլիսի քաղ. դուման իր վերջին նիստում որոշեց յատկացնել 100 րուբլի Չեխովի համար Տագանրօգում արձան կանգնեցնելու գործի համար։

◆ Թիֆլիսում նախագծվում է բանալ կանանց առևտրական ուսումնարան։

◆ Այսօր երաժշտական դպրոցի դահլիճում կը լինի գրական դատ՝ վարժուհիներին փոխադարձաբար օգնող ընկերութեան երեխաների գրադարանի օգտին։

◆ Այսօր կը գումարվեն մասնաւոր խորհրդակցութեան դումայի ձայնաւորները՝ քաղաքը ընտրողական մասերի բաժանելու հարցի առթիւ։

◆ Վաղը Ժողովրդական Տանը կը լինի օպերային ներկայացում Աղասովի բենեֆիսին։

◆ Քաղաքային էլեկտրաքարշի կանոնաւոր երթևեկութեան վրա հսկող մասնաժողովը դարձեալ 24,078 ր. տուգանքի ենթարկեց էլեկտրաքարշի ընկերութեանը՝ պակաս թւով վագոններ աշխատեցնելու համար։

ստանում է կապոյտ գոյն։

Եթէ բէակցիայի ենթարկած այդ մկան մարմնի զանազան մասերից, ինչպէս օրինակ՝ ջղերից, մկաններից և այլն, պատրաստենք փոքրիկ բարակ կտորներ և մանրադիտակով նրանց հետազօտենք, ապա կը տեսնենք, որ կենդանի մարմինը միատեսակ չէ ներկվել ամենուրեք. մի քանի խորշերն ու թելերը, օրինակ՝ ջղերի, աւելի մուգ, ինտենսիվ են ներկվել, քան միւսները։

Բացի այդ՝ պրօֆ. Էրլիխը բացատրել է, որ մի քանի չը ներկված կամ թոյլ ներկված հիւսուածքները օդի մէջ երկար մնալուց յետոյ կամաց-կամաց մուգ գոյն են ստանում։

Այս երևոյթի պատճառը կայանում է նրա մէջ, որ մէթիլեան լեղակը թթուածնի վերաբերեալ շատ ագահ է, այսինքն՝ այդ ներկը օդի մէջ երկար մնալուց ագահութեամբ կլանում է թթուածինը, միանում նրա հետ։

Շնորհիւ այս հետազօտութեան՝ Էրլիխը հասել է «դասաւորման սկզբունքին», որով վնասակար (թունաւոր) և օգտակար (սնընդարար) նիւթերը ներգործում են միայն այն ժամանակ, երբ նրանք ըստ հարկին դասաւորվում են որևէ օրգանի հիւսուածքի մէջ։

Ջղերի թոյնը այն պատճառով է ներգործում ջղերի վրա, որովհետև նա ամբողջովին հաւաքվում է ջղերի հիւսուածքների մէջ միայն։

Ըստ Էրլիխի՝ եթէ վարակիչ հիւանդութեան որևէ մի բացիլը այս կամ այն ճանապարհով ընկնում է օրգանիզմի մէջ, նա այնտեղ իրան յարմար վայր գտնելով աճում է և կամաց-կամաց թունաւորում մարմինը։

Եթէ կարելի լինի մի կերպ գտնել այնպիսի ներկանիւթ, որը մարմնի մէջ սրսկվելուց յետոյ դասաւորվի միայն ու միայն վարակված հիւսուածքներում, ապա վարակիչ միկրօբները ներկանիւթի ազդեցութիւնից անտարակոյս կոչնչանան և օրգանիզմը այդպիսով ազատված կը լինի գալիք վտանգից։

Իր բոլոր ջանքերն այդ ուղղութեամբ Էրլիխն արել է սրանից 10 տարի առաջ։

Նախ և առաջ պէտք է եղել որոնել փորձի համար որոշ կենդանի, իսկ վարակիչ հիւանդութիւն առաջացնելու համար՝ նպատակայարմար միկրօբներ։

Այդ նպատակին ծառայել են մի-խորշանի ամենահասարակ միկրօբները, որոնք կոչվում են տրիպանոզոմա։

Տրիպանոզոմա միկրօբների մարմինը տանձաձև է, երկար գալարուն պոչով (ժգուտով), որի շնորհիւ տրիպանոզոման անդադար ոլորանման շարժումներ է գործում։

Արեան մէջ գտնվող կարմիր կաթիլներից մի քիչ փոքր են նրանք և մի կաթիլ արեան մէջ ամենայն հեշտութեամբ մանրադիտակի տակ կարելի է նրանց նշմարել, շնորհիւ իրանց գալարման։

Տրիպանոզոմաների շատ տեսակներ կան, որոնցից իւրաքանչիւրը կենդանիների մէջ առաջացնում է զանազան հիւանդութիւններ։ Հարաւային Ամերիկայում տրիպանոզոմայից առաջացած հիւանդութիւնը կոչվում է «Mal de Caderas», Աֆրիկայում՝ եղջերաւոր անասունների և ձիերի ժանտախտ «Նագանա», Հնդկաստանում՝ նոյնպէս եղջերաւորների մէջ «Սուռա»։

Աֆրիկայում մարդկանց մէջ տարածված քնաբեր հիւանդութիւնը ևս վերագրվում է մարմնի մէջ ներմուծված տրիպանոզոմաների մի ուրիշ տեսակի—«Trypanosoma gambiense»։

Այդ հիւանդութիւնների համար իր փորձերն Էրլիխը արել է ճերմակ մկան վրա, որն ունի ընդունակութիւն իւրացնելու «Սուռա» և «Նագանա» հիւանդութիւնները։

Երբ այդ մկան մարմնի մէջ սրսկել են տրիպանոզոմաներ պարունակող մի քիչ արիւն, ապա հետևեալ օրը երևացել է, որ մկան արիւնը՝ պոչից առած՝ պարունակում է միկրօբներ։

Երրորդ և չորրորդ օրերը տրիպանոզոմաները կենդանու արեան մէջ այնքան են բազմացել, որ կենդանին մեռել է թոյնի ազդեցութիւնից։

Այդ և նման հիւանդութիւնների միակ բուժիչ դարմանը Էրլիխը գտել է ներկանիւթերի մէջ։ Նրա լաբորատորիայում կան այնքան քիմիական անօթներ և ներկանիւթեր, որոնց ընտրել և ջոկջոկել կարող է միայն ինքը Էրլիխը։

Երբ մի անգամ Էրլիխի աշակերտներից մէկը կարգի է բերել այդ անօթների քաօսային դրութիւնը, Էրլիխն այնքան է վրդովվել, որ մի առ ժամանակ ընդհատել է իր սովորական աշխատանքը, մինչև որ նորից վերականգնել է նախկին քաօսը։

Ահա թէ ինչ աստիճան տարված է եղել իր գործով մեծ մարդը։

Ուս.-բժ. Վահ. Մամիկոնեան

(Վերջը միւս անգամ)

◆ Մայիսի 1-ին, կիրակի, կայացաւ Թիֆլիսի մէշչանների (7-րդ, 8-րդ և 9-րդ քաղաքամասերում բնակվող) III շըրջանի ընտրողական ժողովը՝ 32 լիազօրներ ընտրելու առաջիկայ եռամեակի համար։ Այս անգամ ժողովը բազմամարդ լինելուն համար՝ ընտրութիւնը կատարվեց Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում։ Մասնակցողների թիւը 200-ից անց էր, և մեծամասնութիւնը բաղկացած էր հայերից. երկրորդ տեղը մալականներն էին բռնում 60—80 ձայն ունենալով։ Վրացիք՝ մօտաւորապէս 15 ձայն։ Այս անգամ էլ հայերը չէին մոռացել իրանց անմիաբանութիւնը և կուսակցութիւններ էին բաժանվել, որից օգտվեցին չարերը և քուէարկութիւնը սպասված հետևանքը չը տալով լիազօրներ ընտրվեցին հետևեալ անձինք։ Ա. Ադամիձէ, Ա. Ալավերդով, Ա. Աբրիամով, Ս. Աբրիամով, Մ, Արութինով, Ա. Բերելաշվիլի, Եա. Բէգպրոզվաննի, Ի. Վօզօպիանով, Ի. Վօրօնին, Վ. Գվրիտիշվիլի, Մ. Իշխանով, Գ. Ղայթմազով, Վ. Միքայէլեանց, Ա. Մարգարեանց, Լ. Մամուլով, Ա. Մերաբով, Ս. Մենէեվ, Ա. Մակարով, Եւ. Մայսուրաձէ, Պ. Պապով, Գ. Պապով, Փ. Պորտնով, Ս. Ռոստոմով, Մ. Թոիձէ, Բ. Տէր-Միքէլով, Ա. Թուշիշվիլի, Պ. Տէր-Սիմոնով, Գ. Տէրունով, Դ. Թամազով և Ա. Տէր-Աբրիամով։ Երկու հոգու ընտրութիւնը կատարվելու է ամսիս 15-ին։ 10-րդ, 11-րդ և 12-րդ քաղաքասներից լիազօրներ ընտրելը տեղի կունենայ առաջիկայ կիրակի, մայիսի 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին։

◆ Ժողովրդական Տանը հայ թատերասէրների խմբի հերթական ներկայացումը տեղի կունենայ այսօր։ Կը խաղան «Պարիզի աղքատները» պիէսը։

◆ «Յ. Ք.»-ի ասելով «Կարմիր սենեակի» գործը մտադրութիւն կայ քննել նահանգական դատարանում մայիսի վերջերին։

◆ Մցխէթից լուր է ստացվել, որ այնտեղ սպանվել են երկու միաբաններ։

◆ Սուխումի գիւղատնտեսական ընկերութիւնը խնդրել է 1912 թւից յատկացնել ամեն տարի 4,000 րուբլի, փոխանակ մինչև այժմ տրվող 2,000 րուբլու, ընկերութեան գործունէութիւնը ընդարձակելու համար։

◆ Շուշից ստացանք հետևեալ հեռագիրը, մայիսի 3-ին, Պօղ. Զաքարեանից. «Ապրիլի 30-ին Մեղրեցոց եկեղեցու երէցփոխ հոգաբարձու Արշակ Մանդասարեանցի նախաձեռնութեամբ եկեղեցում կատարվեց պատարագ և հոգեհանգիստ անմոռանալի հայ բարերար Ալէքսանդր Մանթաշեանի յիշատակին։ Հոգեհանգստին ներկայ էին Մեղրեցոց եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական խումբը, աշակերտութիւնը և ծխականներ»։

◆ Գետաշէն գիւղից մեզ գրում են. «Կիրակի, մայիսի 1-ին, մեր գիւղի ս. Աստուածածին մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Ալ. Մանթաշեանի յիշատակին։ Ներկայ էին Գանձակի յաջորդ Լևոն վարդապետը, Գետաշէնի հասարակութիւնը, պետական և եկեղեցական հոգևոր դպրոցների աշակերտները։ Հայր-սուրբը խօսեց քարոզ՝ մի առ մի թւելով հանգուցեալի ձեռօք կատարված բազմաթեսակ բարեգործութիւնները, ցաւ յայտնելով որ վաղահաս մահը հայ ազգից խլեց այն անգուգական ազգասէրին, որը դեռ շատ բարեգործութիւններ կատարելու տենչն ունէր։ Հայր սուրբ շեշտեց, թէ այլ ևս չը կայ Ալ. Մանթաշեանը. նրա տեղը թափուր մնաց. տեսնենք, թէ մեր հարուստներից ով կարող կը լինի գոնէ մասամբ փոխարինել Ալ. Մանթաշեանին. ապա մաղթեց նրա հոգուն հանգիստ»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մայիսի 3-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, «Վէրսալ» հիւրանոցում ապրող գնդապետի որդի Նիկօլայ Լապէրովը՝ 25 տարեկան, կամենալով ինքնասպանութիւն գործել, փակվեց իր սենեակում և «Բրաունինգ» ատրճանակով մի քանի անգամ կրակեց իր վրա։ Վիրաւորվածին տարան Միքայէլեան հիւանդանոց։ Ինքնասպանութեան դրդապատճառը կեանքից դժգոհ լինելն է։ Լապէրովը ատրճանակի համար ունի վկայական գենեբալ-նահանգապետից։

◆ Նոյն օրը՝ Կիրօչնայա փողոց № 59 տանը ապրող Ելէնա Կուզնեցօվան, ինքնասպանութեան դիտաւորութեամբ, արբած ժամանակ խմեց մեծ դոզա վալերիանի կաթիլներ։ Վնասվածին տարան հիւանդանոց, որտեղից և յետոյ տուն թողին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 29 ապրիլի

Ղարադաղի՝ Ղուլուդի գիւղի աղէտեալների օգտին մինչև այսօր ստացել ենք հետևեալ նուիրատուութիւնները։ Ռօստովից՝ Սերովբէ Անանեանից 10 ր., Տաշքեպրից՝ Ազարիա Տէր-Աւագեանից 30 ր., Կարապետ Օրդեանից 5 ր., Թախտա-Բազարից՝ Աւետիս Խաչատրեանից 10 ր., Քերքիից՝ Բալասան Բաբախանեանից՝ որը հանգանակել է իր շրջանում 81 րուբլի։ Գումար 136 ր., որը գտնվում է մեզ մօտ և կուղարկվի ուր որ հարկն է։

Ի տեղի եղբ. Թումանեանց՝

Ա. Մ. Աբրահամեանց

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ բուլղարական Ֆերդինանդ թագաւորը շուտով այցելելու է Թիւրքաց սուլթանին։

◆ «Reichs Post»-ը մի նամակ է տպել սլաւնական բանակից։ Այնտեղ հաստատում են, որ պատերազմը Չերնոգօրիայի հետ անխուսափելի է։ Թիւրքիան տատանվում է. ապստամբների մէջ շատ խալացիներ կան։

◆ Թիւրքաց կառավարութիւնը ալբանական ապստամբութեան պատճառով շարունակ զէնքի է կանչում պահեստի զինւորներին։ Ներկայումս կազմակերպված են 80 բատալիօններ։ Միւս կողմից զօրքերի մի մասը պատրաստվում է մեկնել Չերնոգօրիայի սահմանի կողմը, որտեղից նոյնպէս յուզիչ տեղեկութիւններ են ստացվում։

◆ Ալբան ապստամբների և թիւրքաց զօրքերի միջև ճակատամարտերը դեռ շարունակվում են։ Աջողութիւնը առաջվայ նման առաջինների կողմն է։

◆ Սկիւտարի վիլայէթը և քաղաքը Տուրղութ փաշան յայտարարեց պաշարողական վիճակի մէջ։

◆ Մի քանի լրագիրներում երևցած այն տեղեկութիւնների առիթով, թէ ռուսաց և ճապօնական կառավարութիւնների միջև ներկայումս բանակցութիւններ են վարվում Չինաստանի վերաբերմամբ միասին ակտիվ գործունէութիւն ցոյց տալու մասին, Պետ. Հեռ. Գործ.-ը լիազօրված է յայտնելու, որ այդ լուրերը միանգամայն մտացածին են։ Ռուսական քաղաքականութիւնը Հեռաւոր Արևելքում հետամուտ է պահպանելու «status quo»-ն, և նրա գլխաւոր խնդիրներից մեկը հանդիսանում է Չինաստանի հետ բարեկամ մնալը։

◆ Հարաւ-մանջուրական մամուլը, քննելով փոխարքայի մօտակայ գալուստը, նախատեսում է խոշոր դէպքեր և ընդհարումներ եւրոպացիների հետ, որովհետև Ջժասէբսինը թշնամի է եւրոպացիներին և որովհետև Մանջուրիան այժմ լի է չին զօրքերով։

◆ Հատ-հատ ընդհարումներ են պատահում չին և ճապօն զօրախմբերի միջև։

◆ Պարիզի մամուլը կտրական կերպով հերքում է այն տեղեկութիւնը, թէ իբր Ռուսաստանը միացել է Ֆրանսիայի հետ ընդդէմ Գերմանիայի՝ մարոկկեան հարցում։

◆ Աշնանը Միջերկրական ծովում տեղի են ունենալու ֆրանսիական նաւատորմի մեծ վարժութիւնները, որոնց մասնակցելու են նորակառոյց 5 դրեդնօուտները։

◆ Մադրիդում նախատեսվում է ընդհանուր գործադուլ բոլոր բանուորական միութիւնների մասնակցութեամբ։

◆ Կալիֆօրնիայում այս օրերս մեռաւ միլիօնատէր մի ֆրանսիացի, որ 100 հազար ֆրանկ կտակեց ֆրանսիական սօցիալիստական կուսակցութեան։ Կտակակատարներ նշանակված են Ժօրէսը և Գէդը։

◆ Ռուսաց զինւորական մինիստր Սուխօմլինովը Հեռաւոր Արևելքում շարունակում է դիտել ռուսական ամրոցները, բերդերը և աշտարակները, և ներկայ լինել զօրախաղերին ու վարժութիւններին։

◆ «Humanité»-ն գրում է. «Քաղաքական զարմանալի ֆէնօմէն է Ստոլիպինը։ Նա մնում է իշխանութեան գլուխ, իր դէմ ունենալով երկու պալատներին։ Այժմ նոյնիսկ կօյրերը Ֆրանսիայում կը տեսնեն, թէ ինչ է ներկայացնում իրանից սահմանադրական բէժիմը Ռուսաստանում»։

◆ Բեռլինի «Vos. Zeit.»-ը բիւտուսլ սպանութիւնների առիթով ներկայացրած հարցապնդման մէջ տեսնում է Ռուսաստանում տիրող ծայրայեղ բէակցիայի նշան, որ նմանվում է միջին դարերին։ Լրագիրը կարծում է, որ Ստոլիպինը կօգտվի Կիէվի սպանութիւնից իր դիրքը ամրացնելու համար։

◆ Բարձրագոյնս հաստատվեց մինիստրների խորհրդի որոշումը, որի համաձայն 30,000 րուբլով պետական սեփականութիւն է ձեռք բերվելու Պուշկինի կալուածքը Բօլդինում, ուր կը հաստատվի գրադարան-ընթերցարան վիպասանի անունով։

◆ Իգումէն քաղաքում քննվում է բժիշկ Բավինչի գործը, որ մեղադրվում է իր հիւանդներից մեկին թունաւորելու մէջ 25,000 ր. ապահովագրական գումար ստանալու նպատակով։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

3 մայիսի

ՕԴԵՍՍԱ։ Ի նկատի ունենալով որ երեք ամիս շարունակ ժանտախտի հիւանդութիւն չը կայ, դումսն որոշեց միջնորդել ճանաչելու քաղաքը ազատ ժանտախտից։

ԴԻՒՍՍԷԼԴՈՐՖ։ Ցեպպէլինի «Դէյտշլանդ» դիրիժաբլը ընկաւ և ջարդվեց։

ՍՕՖԻԱ։ Ռեկտորը պաշտօնապէս հաղորդում է, որ 250 ուսանողներ Աթէնքից այցելելու են Սօֆիա մայիսի վերջերին։

ԼԻԲԱՒԱ։ Կայարանի բանւորների գործադուլը վերջացաւ։ Մի քանի տասնեակ մարդ արձակվեցին պաշտօններից. մնացածները աշխատանքի կգան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սենատը բացատրեց, որ այն հրէաները, որոնք իրաւունք ունեն ամենուրեք բնակվել մասնագիտութեամբ, չունեն իրաւունք ձեռք բերել անշարժ կայքեր բնակատեղից դուրս։

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄՆ

ԱՅՆ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, ՈՐՈՆՔ ՏԱՌԱՊՈՒՄ ԵՆ

Նեվրաստենիայով, սեռական թուլութեամբ, զառամեալութեամբ, խոլէրիկայով, նեվրալգիայով, սակաւարիւնութեամբ, թոքախտով, սիֆիլիսով, սնդիկային բժշկութեան հետեւանքներով, սրտի հիւանդութիւններով (շաղաւթիւն, սրտի անդադրութիւն, սրտի բաբախում, պէրէբոյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումով, ալկօհօլիզմով, աղեստամոքսի հիւանդութեամբ, կաթուածներով, հիւանդութիւններից առաջացած թուլութեամբ, յոգնածութեամբ և այլն։

Վաճառքի համար երեւան են եկել բազմաթիւ սակաւարժէք և առողջութեան համար վնասակար՝ մեր ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ նմանեցված կեղծիքներ, որոնք առաջարկվում են ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ նմանող զանազան անուններով, բատ որում, հիւանդներին մոլորութեան մէջ ձգելու համար, կեղծողներն իրանց բէկլամների մէջ բերում են բժիշկների գիտողութիւնները մեր ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ մասին, փոխադրելով այդ դիտողութիւններն իրանց կեղծիքներին։ Ի նկատի ունենալով այդ, մենք պարտք ենք համարում այն անձերին, որոնք օգտվում են Սպերմինից, նախազգուշացնել այդ կեղծիքներից։ Գրականութեան մէջ գտնվող բոլոր բազմաթիւ գիտողութիւնները գիտնականների և բժիշկների կողմից՝ արված ՍՊԵՐՄԻՆԻ փրկարար ազդեցութեան մասին, վերաբերում են բացառապէս ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ, հետեւաբար և խնդրում ենք գնելու ժամանակ ուշադրութիւն դարձնել „ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ" անուան և ֆիրմայի վրա, որովհետեւ ուրիշ պատրաստվածները ոչ այլ ինչ են՝ եթէ ոչ ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ նմանեցված կեղծիքներ, որոնք՝ ազդեցութեան տեսակէտից՝ ոչ մի առնչութիւն չունեն նրա հետ։ Միակ իսկական Սպերմին ներկայանում է ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ, սրուակը 3 րուբլի։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար Սպերմինի մասին եղած հարուստ գրականութիւնը՝

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ

ՊՐՕՖԵՍՍՕՐ ԴՕԿՏՕՐ ՊԷԼԻ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

Մատակարար ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ պալատի—Ս.-Պետերբուրգում, В. О., 7 лин. 18.

(П. 54425) 419. 12—1

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժեթղթերի կուրսը

4 մայիսի

I կ. Ներք. փոխ. խ. տոմս.	473	ր. — կ.
II » » »	382	ր. — կ.
III Ազնուակ. բանկ. »	328	ր. 50 կ.
4% Պետական բենտա	94	ր. 50 կ.
5% Պետ. Ազնւ. բանկ. գր. թ.	100	ր. — կ.
$4\frac{1}{2}$% » » » »	95	ր. 25 կ.
4% » » » »	90	ր. $87\frac{1}{2}$ կ.
$3\frac{1}{2}$% » » » »	86	ր. 25 կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	100	ր. 50 կ.
$4\frac{1}{2}$% » » »	96	ր. 25 կ.
4% » » » »	91	ր. 75 կ.
5% Ներքին փոխառ. 1905 թ. I հրատ.	104	ր. 25 կ.
5% » II հրատ.	104	ր. 25 կ.
5% Արտաք. » 1906 »	104	ր. $12\frac{1}{2}$ կ.
5% » » 1908 »	104	ր. 25 կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լոնդոն 10 ֆ. ստեր.	94	ր. 78 կ.
Բեռլին 100 մարկ	46	ր. 33 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37	ր. 70 կ.
Թաւրիզ 10 դրան	1	ր. 85 կ.
Կ. Պօլիս 1 լիրա	8	ր. $67\frac{1}{2}$ կ.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 9 ժ. 38 ր. առաւօտ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 15 ր. կէսօրին, Գանձակ՝ 2 ժ. 47 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. գիշ., Բագու՝ 11 ժ. 33 ր. գիշեր.։ Պօստային № 4 գնացքը՝ 12 ժ. 36 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 3 ժ. 28 ր. գիշ., Գանձակ՝ 6 ժ. 37 առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 35 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 7 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 24 ր. ցերեկ., Բագու՝ 5 ժ. 42 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 3 ժ. 34 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում՝ 6 ժ. 46 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 57 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 54 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 22 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 7 ժ. 36 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժամ 13 ր. առաւօտ.։ Խառն գնացքը՝ IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 15 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 9 ժ., 19 ր. առաւօտ., Գանձակ՝ 1 ժ. 36 ր. ցեր., Եւլախ՝ 5 ժ. 4 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 44 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 33 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 44 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստային № $^{74}/_{75}$՝ 1 ժ. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 8 ժ. 16 ր. առաւօտ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 7 ր. երեկ., Ուլուխանլու՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ. (առանց Երևան մտնելու)։ Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը ուղևորվում է Երևան 6 ժ. 11 ր. երեկ. և հասնում է Երևան 6 ժ. 54 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 2 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 46 ր. գիշերվայ։ Մարդատար-ապրանքատար № $^{78}/_{79}$ գնացքը՝ 5 ժ. 48 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 1 ժ. գիշերվայ՝ Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 34 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան, 9 ժ. 45 ր. առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 10 ր. ցերեկվայ և որանից դէնը այլևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ արագ. № 1 գնացքը՝ 11 ժ. 8 ր. գիշ., Միխայլովօ է հասնում 2 ժ. 10 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 43 ր. առաւօտ։ Պօստային № 3 գնացքը՝ 10 ժ. 47 ր. առ., Միխայլովօ է հասնում 3 ժ. ցերեկվայ, Բաթում՝ 12 ժ. 35 ր. գիշ.։ Մարդատար № 5 գնացքը 5 ժ. 15 ր. երեկ., Միխայլովօ է հասնում 9 ժ. 27 ր. երեկ., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առ.։ Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան 10 ժ. 3 ր. երեկ., Միխայլովօ է հասնում 4 ժ. 41 ր. գիշ., Բաթում 6 ժ. 4 ր. երեկոյեան։

ԲՈՐԺՕՄ՝ մարդատար № $^{7}/_{8}$ գնացքը՝ 8 ժ. 18 ր. առաւօտ., Գօրի է հասնում 10 ժ. 52 ր. առ., Բորժոմ՝ 1 ժ. 38 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № $^{9}/_{10}$ գնացքը՝ 3 ժ. ցերեկ., Գօրի է հասնում 5 ժ. 34 ր. երեկ., Բորժոմ՝ 8 ժ. 28 ր. երեկոյեան։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 4 ժ. 25 ր. ցերեկ.։ Պօստային № 3 գնացքը՝ 9 ժ. 52 ր. առ.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 24 ր. երեկ.։ Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով՝ 9 ժ. 5 ր. երեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստային № $^{72}/_{73}$ գնացքը՝ 7 ժ. 38 առաւօտ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ № $^{80}/_{81}$ գնացքը՝ 1 ժ. 26 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 52 ր. առաւօտեան։ Պօստային № 4 գնացքը՝ 11 ժ. 40 ր. գիշ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 54 ցերեկ. Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով՝ 4 ժ. 17 ր. գիշերվայ։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ՝ Մարդատար № $^{9}/_{10}$ գնացքը՝ 9 ժ. 28 ր. գիշ.։ Մարդատար № $^{7}/_{8}$ գնացքը՝ 7 ժ. 18 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքներով (№ 2՝ Թիֆլիսից Բագու՝ և № 1 Բագու-Թիֆլիս) առանց վագօնը փոփոխելու կարելի է հաղորդակցել Թիֆլիս-Բագու-Ռօստով, միայն վճարելով պլացկարտի գին։

Մայիսի 15-ից սահմանվելու է արագ գնացքներում անմիջական հաղորդակցութիւն առանց վագօն փոխելու Թիֆլիս-Բագու-Կիսլովօդսկ միայն միքստ վագօնով I և II կարգի։

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունել. ամեն օր (առաւօտ. ժ. 9—12; երեկոյեան ժ. 5—7)

(Ե. Հ. Կ.) 1254. 100—64

Դ-ր Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ

ՄԵԿՆԵՑ ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ (Կովկասեան հանքային ջրեր), որտեղ կընդունի հիւանդներին մինչև սեպտեմբերի 1-ը։

(Ե.Հ.Հ.) 1227. 100—79

ՖԵԼԴՇԵՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ

ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ

Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթթումն, ղեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ Բժշկութիւն ցղամարդի սեռական թուլութեան, անկարողութեան, սերմնահոսութեան եւ եռագախտաբի, հիմնաւոր բժշկութիւն տրիպէրի (սուսանակ), ցոյց տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղերգրաւոր կերպով։ (Ուղարկել 3 րուբլի)։ Մասսաժ, էլէքտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն։ Ընդունելութիւնը 3—$4\frac{1}{2}$ ժամը ամեն օր։ Ծախվում է իր կազմած «Ցղամ. եւ կանանց գաղտնի հիւանդ. բժշկարան» նկարներով և բէյէպտներով։ Գինը 50 կոպ., ճանապարհածախսը՝ 15 կ.։ Հասցէն. Тифлисъ, Семеновская ул. № 9.

(Կ. Հ.) 160. 50—19

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՐՁԷՆ ՈՍԿԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԸ! ԷԺԱՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է!

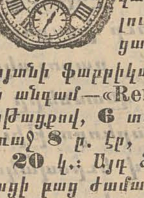

Ցղամարդ. համար «Անկէր» նոր ձևի ժամաց. ամերիկ. իսկական ոսկուց, բաց, չքեղ գրաւիւրով «Prima Roskop» մարկայով, այդ ժամաց. մասնագէտը նոյնիսկ չէ կարող զանազանել 56 յարգի իսկական ոսկէ ժամացոյցից։ Բացի չքեղ լինելուց «Prima Roskop» ժամացոյցը չվէյցար. ամենալաւ շինուածքով է, ծռնէվեան յայտնի ֆաբրիկայի գործ։ Լարումը կռթից՝ 40 ժամը մի անգամ—«Rementoir», մինչև բօպէները ուղղված ընթացքով, 6 տ. գրաւոր երաշխաւորութեամբ։ Գինը առաջ 8 ր. էր, այժմ միայն 2 ր. 75 կ., 2 հատը 5 ր. 20 կ.։ Այդ ձևի խուլ ժամաց.—3 ր. 75 կ.։ Կանացի բաց ժամաց. 3 ր. 50 կ., երեք փականով—5 ր. 50 կ.։ Մեր ֆիրմայի արտադրութիւնները տարածելու համար, մենք կցում ենք իւրաքանչ. ժամաց. իբրև պրէմիա ձրի՝ 1) Չքեղ շղթայ նոյն ոսկուց. 2) Բրելօկկողմնացոյց (կամ 84% արծաթից ոսկեզօծ), 3) Դ-ր Կօխի ծխափող-ապարատ, անվնաս ծխելու պապիրօս կամ սիգար. (կամ թէ մշտական գրիչ), 4) Այծեմաշկի քսակ ժամաց. փչանալուց պահպանելու համար։ Պատուէրներն ուղարկ. ենք վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։ Հասցէն. ВАРШАВА. Складъ часовъ Т-во «Милано». I почт. отд. № 8. 1—4 ժամաց. համար ճանապարհածախք հաշվվում է 50 կ.։ Ով տեսնէ այդ ժամաց. նա կը հաւատայ, որ նրանք իսկական ոսկուց են։ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Կանացի ժամաց. կցվում է 84 յարգի արծաթէ մաառնի էմալով։ Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն։

(Հ.) (В. 40818) 467. 2—1

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԴ

5 տիրաժ, իւրաքանչ. մէջ գլխաւոր գումարը

ՄԷԿ ՄԻԼԻՕՆ

Մօտակայ տիրաժը $^{7}/_{20}$ յուլիսի։

Բոլոր տիրաժների արժէքը 16 րուբ.

Մասնաճ. պատուէր տալուց 6 ր., ընկ. և նոյ. 5 ր.

Փողը կարելի է ուղ. և ռուս. պօստ. մարկաներով։

Տիրաժի թղթերը ուղարկվում են ձրի։

ԲԵՆ. ԲԵՐՆԱՐ եւ ԿՈՄՊ., ՊԱՐԻԶ

30, Սէվաստօպօլսկի բուլվար, 30.

Գրել և հասցէագրել կարելի է ռուսերէն։

(В. 36380) 383. 18—1

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ համար

հարկաւոր է

հայոց և ռուսաց լեզուներին տիրապետած և պաշտօնական գործավարութեան լաւ ծանօթ

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Ռոճիկն է տարեկան 720 ր.։

Դիմել՝ Ալէքսանդրօպօլ, Հոգևոր Կառավարութեան։ (Ա.Օ.) 458. 4—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

ԹԱԴ. ԱՒԴԱԼԲԵԳԵԱՆԻ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ

(Պատմական-գրական վերլուծութիւն) հետևեալ բովանդակութեամբ.

ա) Տնտեսական-սօցիալական միջավայր.

բ) «Վէրք Հայաստանի».

գ) Գիւղացիական աշխարհահայեացք.

դ) Հայ գիւղացու իդէօլօգը.

Գինն է 15 կոպ.

Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Эчміадзинъ (Академія), Тиграну Согомоняну, Игдырь, Рубену Канаянцу.

(Ե.Հ.) 457. 2—

Լոյս տեսաւ

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

Հայ ընտանիքի և ինտելիգենտի վիպասա[ն]

նոր աշխատութիւնը

(Շիրվանզադէի պատկերով)

Հրատարակութիւն «ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ» խմբագրութեան

200 մեծադիր երեսներ չքեղ տպագրութեամբ եւ ընտիր թղթի վրա։

ԳԻՆՆ Է 75 ԿՈՊԷԿ

Դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցները կամ հեղինակին՝ Երևանի թեմական դպր[ոց]։

(Ե.Հ.Հ.) 411. 6—

Բացված է բաժանորդագրութիւն

Կարապետ Նազուբեանի

ՀԱՅԵՐԷՆ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

երկրորդ տպագրութիւն, հիմնովին վերամշակված և ընդարձակված։

Մամուլի տակ է և առաջին պրակը լոյս կը տեսնի տարի օգոստոսին, իսկ վերջինը—նոյեմբերին։ Ամբողջ հատորը բաղկացած կը լինի 900—1000 տառ. (պետիտ) երեսից, հարիւրական տող երեսը։

Բաժանորդագինը 3 րուբլի։

(Լոյս տեսնելուց յետոյ գինը կը բարձրանայ)։ Բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է Թիֆլիսում՝ հեղինակի մօտ՝ Բոլշևսկայա 11 (ժ. 11—4), «Կենտրոնական», «Գուտտենբերգ» և «Գիր» գրավաճառանոցներում, եղբ. Արզվեանների մագազինում, Մադաթովյի կղզում, սփական տուն, և Ս. Յ. Մարինեանցի մագազինում Նիկօլաևսկի կամուրջի վրա։ Նոյն տեղերում ծախվում են Կ. Նազուբեանի «Թեմական վերանորոգութիւն Մատթէոս Բ. կաթողիկոս», գինը 25 կ.։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են հեղինակին հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Присяжному Повѣренному К. Ягубову.

Բաժանորդներին առաջին թերթը տրվում է իբրև նուէր։

(Հ. Կ.) 395. 20—

ԽՈՍՏՈՒՄ ՍԻՒՐՊՐԻԶ

Կեանքի մէջ մէկ անգամ!!!

600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ 3 ր. 90 կ.

միայն

1. Չքեղ ժամաց.-անկէր՝ ուղիղ ընթացքով, 6 տ. երաշխաւորութեամբ։
2. Կանացի գեղեցիկ մանեակ ամերիկ. ադամանդով։
3. Կանացի նրբաշաքեղ մանեակ բազմաթիւ մարգարիտներով և պատենտային փականով։
4. Կանացի չքեղ եւ էլեգանտ ապարանջան ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց։
5. Գրպանի չքեղ ճէնէսսէ՝ 4 առարկան.
6. Մի զոյգ օղ՝ ամերիկ. ադամանդ. և պատ. փականով։
7. Էլեգանտ եւ չքեղ կոճակ պօրտմոնէ։
8. Ալբոմ՝ 50 նկարներ. ժամանակակից ...
9. Դ-ր Կօխի ծխափող-ապարատ անվնաս ծխելու համար։
10. Մնացորդ ծակող մկրատ՝ չքեղ փաթեթ ... լեալի մէջ։
11. Նոյնպէս եւ 500-ից աւելի նկարներ եւ օգտակար առարկաներ։

Բոլոր 600 առարկաների համար, հաշւելով և ժամացոյցը, առնում ենք միայն 3 ր. 90 կ. (ժամացոյցն առանձին արժէ նոյն գինը)։ Վերադիր վճ. ուղարկելուց՝ մէկից մինչև 3 գործ նիւթերի համար հաշվվում է 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ. Հասցէն. О-ву «МЕРКУРІИ», Лодзь Л. 46. Չը հաւանածները յետ ենք ընդունում ու փողը վերադարձնում։

(Հ. Կ.) (В. 31042) 340.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Մատթէոս վարդապետի թարգմանութեամբ

1) Շ. ՍԷՆՆԵՕԲՈՍԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1814—1908 թ.

Ա. գիրք ԱՆԳԼԻԱ

(Քաղաքական նշանաւոր 12 գործիչների պատկերներով, 160 մեծադիր երես, գինը 60 կոպէկ, 50 կ., ճանապարհածախքով

2) Ս. ԼՕՁԻՆՍԿԻՑ

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ 1789 թ.

64 միջադիր երես, գինը ամեն տեղ 10 կ., 10-ից աւելի գնողներին և գրավաճառներին 25% զիջում։

Դիմել՝ Эчміадзинскому Типографическому Комитету կամ Архимандриту Матеосу. Эчміадзинъ (Эрив. губ.)

(Օ.Մ.) 445. 5—3